

RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 27 (9)** 1921. aastal.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — Põllutöoministri wastus Riigikogu Põllumeeste rühma küsimise peale põllutöoministrile endiste mõisa renditalude riigirentnikkudele iseäralise üüriraha nõudmise ja riigirentnikkude kruntide küljest maatükkide äraeraldamise ja wõorastele kasutada andmise asjus. — 3. Põllutöoministri wastus Riigikogu Tööerakonna rühma küsimiste peale: a) Wormsi mõisa wäljajagamise asjus, b) Kaelaste mõisa wäljajagamise asjus, d) Ungru mõisast põhu ärawiimise asjus. — Põllutöoministri wastus Riigikogu Tööerakonna rühma küsimise peale Laiksaare ja Surju metskondadest planeeritud wäikekohtade wäljajagamise asjus. — 5. Rkl. J. Jans'i ja L. Johanson'i küsimine põllutöoministrile Luunja mõisa tööliste ülesütlemise asjus. — 6. Riigikogu Rahwaerakonna rühma küsimine siseministrile piirikontrolli liitmise asjus wälispolitseiga. — 7. Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühma küsimine Polli mõisamaade jagamise asjus. — 8. Ülemineku-wormeli wastuwõtmine siseministri wastuse puhul arupärimise peale Tallinna politsei poolt wägiwalla tarwitamise kohta rkl. J. Allikso kallal. — 9. Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimine ilma põhjuse ta arreteerimise kohta. — 10. Siseministri seletused. — 11. Läbirääkimised siseministri seletuste puhul ja ülemineku-wormeli wastuwõtmine. — 12. Eesti Sotsiaaldemokraatlise Tööliste Partei Riigikogu rühma arupärimine werise kokkupõrkamise kohta „Lootuse“ seltsimajas. — 13. Sõjaministri seletused arupärimise peale kokkupõrkamise kohta „Lootuse“ seltsimajas. — 14. Läbirääkimised sõjaministri seletuse puhul ja ülemineku-wormeli wastuwõtmine. — 15. Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühma arupärimine wahejuhtumiste kohta koolides. — 16. Tähtaja määramine wastamiseks arupärimiste peale. 17. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja kindlaksmääramine.

Riigikogu koosolek 21. aprillil 1921. a. kell 5 p.l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 81 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab Riigikogu abiesimees A. Kerem, pärast abiesimees K. Wirma.

Sekretääri kohal abisekretäär J. Bergman.

Walitsuse lauas: Riigiwanem K. Päts, põllutöominister B. Rostfeldt, sõjaminister J. Soots ja siseminister K. Einbund.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja A. Kerem: Päewakorra juures, mis rahwasaadikutele on kätte saadetud, on tulnud sisse 8 punkti. Wiimaseid on juhatus otsustanud järgmiselt päewakorda paigutada: 5-a. punkti all — Eesti I. S. T. P. Riigikogu rühma küsimine Polli mõisamaade jagamise asjus. 9. päewakorra punkti all — E. I. S. T. P. Riigikogu rühma arupärimine wahejuhtumise kohta koolides. 10. punkti all — E. Sd. T. P. Riigikogu rühma arupärimine Keila mõisamaa, weski ja elektriwabriku wäljarentimise asjus. 11. punkti all — Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimine noor-proletaarlaste ühingu sulgumise asjus. 12. punkti all — Riigikogu Komm. Töölisterühma arupärimine Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma sekretääri Paul Raudsepp'a ja Tallinna linnawolikogu Komm. Töölisterühma liikme ning

Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma asesekretääri Jaan Truumann'i arreteerimise kohta. 13. punkti all — Sama rühma arupärimine Riigikogu Komm. Töölisterühma liigete: J. Allikso, J. Wanja, Juhan Soans'i ja J. Santa isiku ja kodukolde puutumatus rikkumise ja sama rühma ruumide läbiotsimise asjus. — Kas tehtakse ettepanekuid päewakorra muutmise kohta?

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma teen ettepaneku uuesti sisseantud arupärimised asendada päewakorra ette.

Rkl. J. Wanja (kom.): Panen ette arupärimist isikupuutumatus asjus esimeseks päewakorra-punktiks wõtta.

Juhataja A. Kerem: On kaks ettepanekut tehtud päewakorra järjekorra muutmise üle. Rhs. J. Piiskar'i poolt on ette pandud uuesti sisseantud arupärimisi asendada päewakorra ette ja rhs. J. Wanja poolt — 13. päewakorra-punkt esimeseks päewakorra-punktiks wõtta. Mina panen esiteks hääletamisele rhs. J. Piiskar'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Suur enamus on selle wastu ja sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Järgmisena panen hääletamisele rkl. J. Wanja ettepaneku — praeguse päewakorra wiimast punkti esimeseks panna. (Hääletatakse.) Suur enamus on wastu. See ettepanek on tagasi lükatud. Sellega on tänane päewakord kindlaks määratud. (Rkl. J. Wanja kohalt: Palun sõna.) Mis asja kohta? (Rkl. J. Wanja kohalt: Päewakorra järjekorra kohta.) Päewakord on

juba wastu wõetud, ma ei saa Teile enam sõna anda. (Rkl. J. Wanja kohalt: Ta ei ole veel wastu wõetud.) Enam ettepanekuid ei tehtud ja ma panin juba hääletamisele, nii et päewakord on wastu wõetud. (Rkl. J. Wanja kohalt: Ei ole veel.) Riigikogu liige Wanja, palun minuga mitte waielda! Päewakord on kindlaks määratud ja Riigikogu läheb esimese päewakorrapunkti juure üle.

2. Põllut.-min. wastus Rk. Põllum. rühma küsimise peale endiste mõisarenditalude riigirentnik. iseäralise üüriraha nõudmise ja riigirentn. kruntide küljest maatükide äraeraldamise ja wõõrastele kasutamise asjus.

wad, nende käes hoonete pealt peale iseäralist üüriraha nõutakse ja et ülemaalnimetatud riigirentnikkude liiki takistatakse heina- ja karjamaade puhastamisel põõsastest ja puudest? 2. Kas on teada, et nendesamade riigirentnikkude kruntide küljest maatükka ära eraldatakse ja wõõrastele kasutada antakse? 3. Missugune on nimetatud küsimustes põllutöömistri seisukoht?

Nagu teada, on mõisarendnikkude hooned ja mets maaseaduse § 1 põhjal wõõrandatud. Sama maaseaduse § 22 põhjal on renditalud endistele rentnikkudele tarwitada jäetud ja nendega minewal aastal 1. mail wastawad rendilepingud tehtud. Muidugi hakkawad nende rentnikkude kohta maksma üleüldised riigimaade renditingimised, mis maareformi teostamise määrustes on ette nähtud. Nende määruste põhjal peawad põllutöömisteeriumi poolt wõõrandatud riigimaadel asuwad hooned wälja renditud ehk müüdnud saama, kuna riigimaadel olewat metsa kuni 3 tolli jämeduseni põllutöömisteerium rentnikkudele wabalt tarwitada wõib lubada. Et aga paljudel rentnikkudel, kel pikaajalised rendilepingud, teatawad õigused nii hoonete kui ka metsa kohta olla wõisid, kuulutas Wabariigi Walitsus 11. juunil l. a. lisamäärused wälja, milles ette oli nähtud riigirentnikkude omandusõigused hoonete ja juurekaswanud metsa kohta. Selle määruse tegelik läbiwiimine on aga kohtade

peal raskusi sünnitanud. Sellepärast töötas põllutöömisteerium uue lisamääruse wälja, milles renditalude hoonete ja metsade rentnikkude omakstunnistamise ja edasikaebamise kord kindlaks määratud on. See määrus wõeti wastu 4. märtsil käesolewal aastal ja ilmus hiljuti „Riigi Teatajas“. Nüüd peaksid need wäärnähtused, mis kohtadel ette on tulnud, wist ära kaduma, sest uue määruse läbi on, nagu ma juba ütlesin, omanduseks tunnistamise ja edasikaebamise kord kindlaks määratud. See määrus on wälja kuulutatud ja sellepärast ei hakka ma teda siin ette lugema. See oleks küsimise I punkti kohta.

Mis puutub sellesse, et kas on teada, et nendesamade riigirentnikkude kruntide küljest maatükka ära eraldatakse ja wõõrastele kasutada antakse, oleks öelda, et maareformi teostamise § 37 alusel jääwad endised mõisarenditalud endiste rentnikkude kätte pidada endistes piirides kunni mõisa planeerimiseni. Wahel tuleb aga ette, et nende kruntide piirid mõisa otstarbekohast planeerimist takistawad, siis on tarwis talu piire muuta. Üksikutel juhtumistel on selles asjas wäärnähtusi ette tulnud; nagu rhs. Arro tõendas, oli kusagil rendikrunt jäänud ilma heina- ja karjamaata. Põllutöömisteeriumis on ka teada, et seesugused õnnetud planeerimised tehtud on, aga rhs. Arro ei toonud ette, kas see kord kohapidaja, kellega niisugune õnnetus juhtus, samme on õigel ajal astunud oma õiguste kaitseks. Nagu teada ei ole meil planeerimist toimetatud nii bürokraatliselt, et ainult üksik ametnik oleks seda toimetanud. Wanem maamõõtja seab harilikult planeerimise plaani kokku, aga peale selle saab see plaan läbi waadatud kohaliku planeerimise komisjoni poolt, kus on peale ministeeriumi ametnikkude ka kohalikkude wallanõukogude esitajad. Sellega ei ole see mitte puht ametlik komisjon, waid seal on ka esitajad, kes kohalisi tingimisi tundma peaksid ja kes peaksid ametnikkudele selles mõttes kaasa aitama. Pealegi on selle komisjoni istumised awalikud, nii et iga asjasthuwitatud kodanik wõib julgelt oma arwamisega wälja astuda ehk seda kirjalikult sisse anda.

Kohaliku planeerimise komisjoni otsused ei ole ka mitte lõpulikud, waid lõpulikult kinnitab planeerimise kawa peakomisjon põllutöömisteeriumis. Siin wõib kümne päewa jooksul protesti ehk oma soovide ja kaebtusi planeerimise asjus sisse anda. Kui nüüd mõnes kohas olid rent-

nikkude huwid rikutud, siis juhtus see wist rohkem sellepärast, et õigel ajal ei olnud samme astutud, et oma õigust maksma panna. Suuremalt jaolt ei ole siin põhjuseks mitte ametnikkude kuritahtmine, waid wahest asjaolu, et meie kodanikud mitte hästi maaseadust ega maaseaduse teostamise määrusi ei tunne. Maaseadus ei ole iseenesest pikk ja teda on ehk suurem hulk kodanikka lugenud, kuid just selle seaduse teostamise määrusi ei ole wast kõik kodanikud omanud. Kui siin wõiks ametnikkudele etteheiteid teha, siis wast ainult selles, et nad rentnikka küllalt ei ole informeerinud, millal ja kuhu poole protestiga pöörata, et oma huwide kaitsmist kätte saada. Mis puutub sellesse, kuidas edaspidi ära hoida, et sarnaseid wäärnähtusi planeerimise juures ei tuleks, siis arwan ma, et oleks otstarbekohane maakonna planeerimise komisjone luua. Praeguste komisjonide esimene instants on küll rahwale kättesaadaw, aga just teine instants, planeerimise peakomisjon, on kaugel ja tööga koormatud, ja igakord ei ole temal mitte wõimalik kohalisi huwisid teada ja ära kaaluda. Minu arwamine on, et ministeeriumil tuleks määrus wälja töötada maakonna komisjonide kohta. See on minu wastus teise küsimise peale.

Missugune on põllutöoministeeriumi seisukoht? Wastus selle küsimise peale selgus juba eelmistest wastustest. Mina olen herra Arro'ga täiesti ühes nõus, et mainitud alal on wäärnähtusi ette tulnud ja on ka rentnikkude huwisid nii ehk teisiti rikutud. Esimesel juhtumisel, see tähendab metsade kasutamise ja üürirahade kohta, on wist wäljaantud määrusega asi likwideeritud, mis puutub aga teise küsimisse, siis ma arwan, et meie wahest asja parandada wõiksime just sel teel, kui meie weel maakondades niisuguseid instantse loome, kes planeerimise asju reguleeriksid.

Juhataja A. Kerem: Esimene päewakorra-punkt on sellega läbi.

3. Põllutöömin. wastus

Rk. Tööer. rühma küsim. peale: a) Wormsi mõisa wäljajagamise asjus, b) Kaelaste mõisa wäljajagam. asjus, d) Ungru mõisast põhu ärawiimise asjus.

Põllutööminister B. Rostfeldt: Riigikogu Tööerakonna rühma liikete herra Anderkopp'i ja Schulbach'i poolt olid järgmised küsimised ette pandud: 1) Mispärast ei ole Wormsi saarel asuw Wormsi mõis, mis juba minewal suwel planeeritud ja juba

23. weebruaril s. a. wäljaandmisele oli määratud, senni maatahtjatele wälja antud, kuna inimesed ümberringi maata on? — Selle küsimise peale pean ma järgmise seletuse andma. Wormsi mõis, nõnda nimetatud suurmõis Wormsi saarel, on wana weneaegne riigimõis, umbes 800 tiinu suur. Mõis oli endiste riigirentnikkude käes, kes seal tänini elasid. Mõis oli jaotatud 94 kohaks, üksikud kohad umbes 9 tiinu suured. Käesolewal aastal oli nende 94 koha peal umbes 60 rentnikku, tähendab mõne rentniku käes oli 2 kohta. Planeerimise komisjon oli kawa wälja töötanud mõisa planeerida nii, et mõis saaks jaotatud 39 tükiks ja selle järele oleks üksikud tükid 20—30 tiinu suured olnud. Siis oleksid aga mõned perekonnad, kes omal ajal riigirentnikud olid, pidanud kas maast ilma jääma ehk maad mannermaal saama. Wormsi saarel teist maad neile anda ei olnud. Seega oleks pidanud umbes 20 perekonda saarelt mannermaale ümber paigutatama. Kohalik wallanõukogu ja Rootsi rahwussekretäär pöörasid palwega põllutöoministeeriumi poole, kas ei wõiks planeerimise kawa mitte nii moodi kokku seada, et tarwis ei oleks neid perekondi mannermaale ümber paigutada. Ministeerium waatas motiivid läbi ja tuli lõppude lõpuks otsusele planeerimise kawa uuesti läbi waadata ja nii kokku seada, et kõik need perekonnad wõimalikult saare peale jääks. Sellepärast tegin mina planeerimise komisjonile ettepaneku planeerimise kawa uuesti kokku seada. Arusaadawalt jäi mõis wälja andmata ja tuleb wälja andmisele tulewal aastal. Arwatawasti on seal sõdurid, kes maata on ja maad tahawad saada, siis arwame nende sõduritele ajutiselt maad anda just nendest kruntidest, kus 2 krunti ühe perekonna käes. Need olid põhjused, mispärast Wormsi mõisa wäljaandmine kinni pandi.

Teine küsimine on järgmine: Kas on õige, et Pärnumaal Kaelaste mõisas planeeritud maades 120 tiinu (seal hulgas wallakoolile määratud maaala) endise omaniku kätte jäeti? Kas sündis maa tagasiandmine selle mõjul, et maamõõtja Peeter Päts omaniku poolt kohale kutsuti, kes siis ühes endise omanikuga koos Tallinna sõitis asjale soowitawat käiku andma? — Selle küsimise esimese poole peale oleks mul järgmist wastata. Kaelaste mõisas oli majapidamine korras, mida ka wallawalitsus ja riigimaade-ülem ametlikkudes kirjades tõendasid. Pealegi oli mõisatööliliste poolt ministeeriumile palwe saadetud, Kaelaste mõisamaad mitte jagada ja jagamist wõi-

malikult ühe aasta peale edasi lükata. Seda palwet ja teisi ettepanekuid läbi waadates, jõudsi otsusele, et terwet mõisa jagamata jätta oleks raske olnud, sest seal oli rohkesti maata inimesi, aga 120 tiinu wõis aasta peale jagamata jätta. Et seal hulgas wallakoolile määratud maaala oli, ei olnud mul mitte teada.

Mis puutub küsimisesse, kas sündis tagasiandmine selle mõjul, et maamõõtja Peeter Päts omaniku poolt kohale kutsuti, kes siis ühes endise omanikuga koos Tallinna sõitis asjale soowitawat käiku andma, siis oleks mul öelda nendele Riigikogu liigetele, kes küsimisega minu poole pöörasid, et praegune põllutööministeerium ei tööta mitte kõrwaliste mõjude all, ja kui ta mingisuguseid korraldusi teeb, siis teeb ta wälja minnes sellest, et nad oleks otstarbekohased ja makswate seaduste ja määrustega kokkukõlas. Kui keegi arwab, et ministeerium töötab kõrwalise mõju all, siis ei oleks ministri ülesanne neid kõrwalisi mõjuallikaid üles otsida. Tehku seda küsijad ise. Minul isikliselt ei ole aega ega ka wõimalust ametlikult järele walwata, kus keegi mõisaomanik käib ja kellega tema ühes Tallinna sõidab. Arwan, et ma selle küsimise peale wastust anda ei wõi, sellepärast et see lihtsalt mitte minu asi ei ole. Ülesseatud küsimises on nimetatud herra Peeter Päts'i; kui sellega mõnesuguseid kahtlustusi meie riigiwanema kohta awaldada taheti, siis arwan, et see wahest ei oleks sünnis ja kohane.

Mis kolmandasse küsimisesse puutub, nimelt: mispärast on põhk Lääne maakonnas asuwast Ungru mõisast, mis tükeldatud ja kohtadena asunikkudele wälja antud, minewa aasta kewadel senni ülewõtmata Kiltsi mõisa ära wiidud, kuna põhk ühes muu inwentaariga wõõrandamisele tuli ja asunikudel põhust suur puudus on, siis oli asi järgmine: Ungru mõisast oli määratud Haapsalu ligidal olewasse Uuemõisa, mis ka riigi ülewal pidada on, 400 puuda põhku, sest seal ei olnud millega loomi toita. 250 puuda sellest põhust oli juba Ungru mõisast Uuemõisa üle wiidud, kuna 150 puuda laenati Kiltsi mõisa rentnikule ja see olla selle põhju juba weebruarikuu lõpus tagasi toonud, mitte Ungru mõisa, waid otsekohe Uuemõisa, nii et riik sellega midagi kaotanud ei ole, waid weoraha jäi weel riigile kasuks. Põhjus selleks laenuks oli see, et Kiltsi mõisa rentnik põhju ostnud oli Noa-Rootsist ja et laht sel ajal lahti oli, siis ei saanud tema põhku üle taa ja sellepärast oli kohaline ministeeriumi esitaja põhju laenanud. Lõpuks olgu weel öelda, et Kiltsi mõisa loomad on riigi inwentuuri üles wõetud, nii et põhju laenamisega ei ole mitte toimetatud rentniku huwides, waid ka riigi huwides.

Juhataja A. Kerem: Teine päewakorrapunkt on läbi.

4. Põllutöömin. wastus Põllutöö-
Rk. Tööerak. rühma minister B.
küsimise peale Laik- Rostfeldt: Riigikogu liigete
saare ja Surju mets- Pooli ja Ander-
kondadest planeeritud kopp'i poolt on
wäikekohtade wäljaja- minule ette pandud
gamise asjus. järgmine küsi-

mine: Kas on õige, et Pärnu maakonnas asuwates Laiksaare ja Surju metsekondades põllutööministeeriumi nõusolekul nimetatud metsekondade maad otsustati wäikekohtadeks planeerida ja Häädemeeste maatahmetele wälja anda, kusjuures maatahtjad kolme nädala kestel kolmekümnekahe inimesega tasuta sihte raiusid, maamõõtja ülespidamise kulud kandsid ja tema sõitadeks isegi prii hobuse muretsesid? Kas on edasi õige, et põllutööministeeriumi planeerimise peakommissjon oma koosolekul 17. augustist 1920. a. otsustas, et „riigimaade-ülemal hoolt tuleb kanda, et ülemalnimetatud kohad saaksid antud esimeses järjekorras isikutele, kelle algatusel maade planeerimine seal ette sai wõetud“, mille tagajärjel Häädemeeste wallanõukogu oma koosolekul 28. sept. 1920. a. nimetatud maatahtjad ühelhäälel määras maasaajate kandidaatideks, missuguse otsuse Pärnu maakonnawalitsuse administratiiv osakond 14. oktoobril l. a. kinnitas? Kas on edasi õige, et kõige selle peale waatamata Pärnumaa riigimaade-ülem nimetatud maatahtjatele maad wälja ei anna, waid kolm kohta Laiksaare walla inimestele määras, ülejäänud kohtade peale aga Häädemeeste wallanõukogule ette kirjutas uusi kandidaate üles seada, seega endisi planeerijaid ja suurt kulu kandjaid ilma maata jättes, kuna need endiste otsuste peale toetades endale majapidamiseks inwentaari muretsesid, koduloomad ostsid ja koha harimiseks kõik tarwilikud eeltööd ära tegid?

See Häädemeeste küsimus on kaunis keeruline asi. Seda näeme juba sellest, et ta on alla kirjutatud herra Pooli poolt, poolteist kund peale tema lahkumist põllutööministri kohalt; küsimises ettetoodud asjaolud on aga ajalugu, mis warsti üks aasta wana; nii tuleb siis wälja, et küsija seda

asja ise paremini tunneb, kui mina seda tunda wõin (naer), sest kõik see asi sündis tema ajal ja ainult lõpuakordid on minu ajal juhtunud. Et ma seda küsimist herra Pool'ile muidu hästi selgeks teha ei oleks jõudnud, lihtsalt sellepärast, et ma seda asja ei tea, siis panin ma kohalisele riigimaade-ülemale ette, seda asja mulle täiesti ära seletada; riigimaade-ülem saatis mulle selle asja kohta siis ka õige pika ja täieliku seletuse, ja ma arwan, et wäljawõtted sellest ettekandest wõiksid wastuseks olla selle küsimise peale.

Käesolewas kirjelduses on asja õige põhjalikult seletatud; ma loeksin sellest need kohad ette, mis selles iseäranis huwitawad. Seletus käib nii: „Minule kättesaadetud planeerimise peakomisjoni protokollil põhjal 17. VIII. 20 (nr. 18 all) pidid nimetatud metskondadest krunditud maatükid Laiksaare, Surju, Häädemeeste ja Orajõe waldade wahel jagatud saama ja ühtlasi tuli hoolt kanda, et maad saaksid eestkätt neile antud, kelle algatusel nad planeeritud said. Planeerimise algatajad olid peaaesjalikult Häädemeeste walla mehed, sest neil mujalt maad loota ei olnud. Planeeritud oli hea kogu normaal krunte, kümme kunni wiineteist tiinu suuruses ja hulk juurelõikeid. Laiksaare ja Surju poolt elanikud said peaaesjalikult juurelõikeid; Orajõel mõned üksikud, suurem osa uusi talusid, kuna Häädemeeste walla elanikud, kui algatajad, kõik uute talude peale prätendeerisid. Seega otsustasin Laiksaare wallale, kes suurem jagu juurelõikeid sai, uusi krunte mitte anda ja kirjutasin Orajõe ja Häädemeeste wallanõukogule ette kandidaate ära nimetada, kusjuures ma nende tähepanu kirjalikult, kui ka oma esitaja läbi, planeerimise peakomisjoni protokollis äratähendatud eesõiguse peale juhtisin. Häädemeeste wallanõukogu nimetas kõigi kruntide peale kandidaadid nende seast, kes maade planeerimist nõudnud olid, arwesse wõtmata sõdurite nõudeid, seega täiesti wastawalt planeerimise peakomisjoni protokollile, — kuna see seadusega mitte kokkukõlas ei ole. Orajõe wald ütles ennast neile wäljaandmiseks määratud 19. krundist lahti, jättis nad Laiksaare wallale, kellele nad lähemad olewat, ja loobus ühtlasi kokkukutsutud päewal ülejäänud 29 koha peale kandidaatide nimetamisest, sest ühelt poolt nõudsid sõdurid eesõigust, teiselt poolt kästi planeerimise nõudjaid arwesse wõtta. Seega said ainult Häädemeeste wallanõukogu poolt kandidaadid selles järjekorras, nagu neid planeerimise

algatajad ise juba omawahel üles seadsid, maakonnawalitsusele kinnitamiseks ette pandud. Selle peale protesteeris Laiksaare wallanõukogu maakonnawalitsuse ja minu juures, toonitades, et mina olewat maade wäljaandmise juures seadusest kõrwale kaldunud ja nõudsid kogu planeeritud maade kandidaatide ülesseadmist enda kätte, põhjendades maaseaduse teostamise lisamääruste peale, kus kandidaadid nimetab wald, kelle piirkonda wäljaantud maa kuulub. Täheandan siia juure, et kogu kolme metsonna maa kuulub Laiksaare walla alla.

Maakonnawalitsus jättis Häädemeeste wallanõukogu poolt ette pandud kandidaadid kinnitamata, seletades, et neil puududa seadusline alus nende kinnitamiseks. Administratiiv osakond olewat 14. okt. l. a. wallanõukogu protokollil kinnitanud, nagu nad minule suusõnal seletawad. Seda olewat nad teinud wormiliselt, aga mitte sisuliselt, sest kõnealolewaid asju kinnitab maakonnawalitsus põllutöö osakonna ettepanekul, kus sissetulnud protestid läbi waadatakse ja nende asjus seisukoht wõetakse. Minule senniajani miskisugusest kinnitusest maakonnawalitsuse poolt teatatud ei ole. Asi jäi seisma ministri, herra Pool'i, soovil, kunni teatud uue määruse ilmumiseni § 68 juure. Et Laiksaare walla elanikud osa kruntidest, mis Häädemeeste mehed endale planeerinud arwasid olewat ja mis neile wäljaandmiseks minu poolt olid määratud, endale nõudsid, et need otse nende elukohtade ukse ees olewat, rääkisin asja Häädemeeste maasoowijate esitaja Heusler'iga läbi ja tema oli nõus kohte nr. 1, 2 ja 3 Laiksaare wallale jätma. Rääkisin maakorralduse peawalitsusega asja üle ja wiimase nõusolemisel läks asi uuesti wallanõukogusse, kus Laiksaare wallale määrasin 19 kohta, Orajõe 29 kohta ja Häädemeeste wallale umbes seesama arw, kindlasti ei mäleta. Saatsin esitaja Häädemeeste nõukogu koosolekule, kes jällegi kaitses nende huwisid, kelle algatusel maa planeeriti, waigistades sõdurid lootusega tulewikus uusi planeerimisi saada metsamaadest“.

Nüüd tulewad wiimased akordid, mis juba minu ajal olid. — Sellest teada saades, et maakonnawalitsus jällegi loobub kiinitamisest, pöörasin järelepärimisega maakorralduse peawalitsuse poole, kelle nõusolemisel maa wäljaandmine wallanõukogu poolt ülesseatud isikuile minu asjaks pidi jääma ja mille tagajärjel 1. aprillil kodust ära Tallinna sõites korralduse tegin wallawalitsuse läbi Häädemeeste maasaaja-

tele teatada, et need oma kohad kätte saavad. Orajõel on planeerimine pooleli, seega ei saa seal praegu kohti kätte anda. Laiksaares saavad wallanõukogus kohad kätte antud 15. aprillil. Küsimises ettetoodud väide, et mina Häädemeeste wallanõukogule ette olewat kirjutanud uusi kandidaate nimetada, ei wasta tõele, waid selle asemele saatsin nõukogu koosolekule enda abilise, kellel korda läks nimekirja üles wõtta lasta endisi isikuid. Asi olla nüüd, nagu teada sain, kokkuleppe teel lahendatud.

Juhataja A. Kerem: Järgmine päewakorra-punkt on rkl. J. Jans'i ja L. Johanson'i küsimine põllutööministrile. Palun sekretääri küsimist ette kanda.

5. Rkl. Jans'i ja Johanson'i küsimine põllutöömin. Luunja mõisa tööliste ülesütlemise asjus.

Abisekretäär J. Bergman (loeb): Riigikogu Juhatusel. Küsimine põllutööministrile. —

24. märtsil s. a. on Luunja mõisas Tartumaal ringkonnawalitseja Hain 24. sennisele mõisatöölise perekonnale üles öelnud, sest 1. maist läheb Luunja mõis nõndanimetatud seemnewilja-ühisuse kätte, kes senniseid mõisatöölisi mitte ei tarwita. Tartu maakonnanõukogu esimese koosoleku ajal 1. aprillil s. a. teadsid mõned parempoolsed nõunikud seletada, et see mittetarwitamine on kawatsetud Luunja tööliste sõnakuulelikuks tegemiseks. Hiljem toodi teade, et ringkonnawalitseja Hain on 24. märtsil ülesütlemise juures Luunja tööliste pilgates tähendanud: Teie lootsite töölisteparteide eest häaletades paradiisi saada, nüüd jäete peawarjuta lageda taewa alla. Nii siis, tühelt poolt jagab põllutööminister mõisaid mitmesugustele äriettewõtetele wälja, ärimehed aga kihutawad sennised mõisatöölised mõisadest minema ja lasewad nende üle weel hirwitada. Kuna niisugused nähtused Eesti wabariigi olemise mõttega kuidagi kokku ei käi, on meil au asja selgituseks Wabariigi Walitsuselt küsida:

1. Missugused tingimised on põllutööministrile poolt seemnewilja-ühisusele tehtud, et Luunja mõis tööstuslike kasutamise mõttes maaseaduse mõttele wastaks?

2. Kas on põllutööministrile poolt sama ühisusega tehtud lepingus senniste mõisatöölise kohalejätamise tingimised ette nähtud, wõi on töölisel täitsa ärimeeste meelewalla alla antud?

3. Kas on põllutööminister oma kohalistele ametnikkudele ette kirjutanud tööliste kohtade leidmisel abiks olla, wõi seisab see tähendatud ministri waa-detega kokkukõlas, kui ringkonnawalitsejad kahjurõõmsate parastajatena tööliste uulitsalehitmist ärimeeste poolt pealt watawad?

Palume seda küsimist Riigikogu 7. aprilli päewakorda üles wõtta. Tallinnas, 7. aprillil 1921. a. Allkirjad: J. Jans ja L. Johanson.

Juhataja A. Kerem: Sõna on küsimise täiendamiseks rhs. L. Johanson'il.

Rkl. L. Johanson (sd.): Käesolew küsimine puudutab tööliste lahtilaskmist ühes mõisas. Kuna maareformi teostamine wäärnähtustele palju põhjust annab, siis ei tarwitaks ühest nähtusest küsimust esitada. Kuid igapäew tuleb nii hästi rühmale kui ajalehtedele kaebtusi, mis sisaldawad umbes sarnaseid tööliste lahtilaskmisi, nagu see Luunja mõisas on juhtunud. See laseb oletada, et siin ei ole tegemist mitte üksikute juhtumistega, waid mingisuguse süsteemiga. Nii on wiimasel ajal tulnud teateid, et on masselisi tööliste lahtilaskmisi ette wõetud Sangaste mõisas, kus suurem osa lahtilastawatest on sõdurite perekonnad. Sedasama kuuleme ka Wastse mõisas, kus on maad tööliste käest — 12 perekonna käest ära wõetud ja antud esialgul ühe ringkonnawalitseja tarwitada. Sedasama kuuleme ka Friedholmi mõisast, kus on töölisel lahti lastud ja selle juures sundusliste määruste nõudmised nende wastu täitmata jäetud. Niisamuti on ka Wohnja mõisas 44 töölist lahti lastud, nende hulgas ka palju sarnaseid, kes nimetatud mõisas üle 20 aasta töötanud. Wohnja mõisa eesotsas on, nagu meie teame, Eesti riigi kõrgemad aukandjad, nii hästi sisemaal, kui ka Wenemaal. Lahtilastud mõisatöölise asemele kawatsetakse tuua optant. Sealjuures on ka nimetud mõisa tööliste wastu sundusliste määruste nõudmised täitmata jäetud.

Sarnaseid nähtusi wõiks terve rida ette tuua, kuid aitab juba sellestki. Mis just eriti Luunja mõisa puutub, siis on nimetatud mõis tükeldamata jäetud, nagu seda Tartumaal paljude Noltken'i mõisadega juhtunud on. Noltkenist on teada, et ta seisab Eesti mõjuwõimsatele ringkondadele õige lähedal, kui liberaalsete waadetega isik. Luunja mõis on antud seemnewilja-ühisuse kasutada. Sel ühisusel on õige mitmed mõisad tarwitada, kuid tema töö

tagajärgedest ei ole peale mõne agronoomi aruande, mitte midagi kuulda. Seemnewilja kasvatamine nõuab põhjalikku maakultuuri ja selle juures tarvitatakse rohkem tööjõudu, kui hariliku põllumajapidamise juures. Kui nüüd aga 24 töölise perekonda mõisast minema kihutatakse, kes selle mõisa põllul juba kauemat aega tööd on teinud ja sellepärast seal ka edaspidi võiksid paremate tagajärgedega töötada, kui väljastpoolt sissetoodud uued tööjõud, siis ei näita see asjaolu veel sugugi, et sellega tahetakse põhjalikumale põllumajapidamisele asuda, waid kui rahwas siin teistsuguseid järeldusi tegema hakkab, siis on temal ka selleks põhjusi olemas. Seemnewilja-ühisuse tegewus pakuks meile väga suurt huwi. Oleks siis väga tarwilik, kui põllutööminister meile ära seletaks, kes õieti selle ühisuse eesotsas seisawad ja kes need herrad ärimehed on, kes selle suure kultuurilise ülesande oma peale on wõtnud. Oleks huwitaw teada saada, missuguste tingimistega teeb põllutööministeerium lepinguid selle ühisusega. Need oleks tarwilikud teated selleks, et rahwa hulgas maad wõtnud eelarwamistele mitte pinda anda.

Tööliste lahtilaskmine on meil masseliseks nähtuseks saanud, ning selle peale waadatakse väga kergemeelselt. Näib, nagu oleks meil praegugi veel püsiw see arwamine, mis oli ühel auwäärt Eesti saadikul Wene duumas, kes ütles: „Jumalale tänu, Eestis pole veel töolisteküsimust“. Näib ka, nagu arwataks, et töolisteküsimus juba sellega lahendatud on, kui mõnele komisjonikaupluse pidajale antakse püss 10 padruniga. Minu herrad! Nii ei lahendata veel töolisteküsimust, waid surutakse ainult rahutusi maha. See ei ole veel selle teostamine, mis põhiseaduses öeldud on, nimelt, et töölisele kindlustatakse inimewääriline elamiswõimalus. Nii kaua, kui sellest aru ei saada, et ka tööliste huwid kaitsmist peaksid leidma, nii kaua mängitakse Eesti riigis kõrget mängu ja sellest ei tule riigile mitte kasu, waid kahju. Meie parempoolsetel ringkondadel ei ole Eesti riigis töolisteküsimusest sedagi arusaamist, mis oli Bismarck'il, keda nad omale eeskujuks wõiksid wõtta. Kui tahetakse, et Eesti riik kaua püsiw oleks, siis tuleb ka tööliste elunõudeid rahuldada. Et Eestist püsiw rahwariik saaks, selleks tuleks rohkem tähele panna ja parandada katsuda tööliste seisukorda ja kõrwaldada neid wäärnähtusi, mis põllutööministeeriumi alla kuuluwates mõisades ette tulewad.

Põllutööminister B. Rostfeldt: Austatud rahwasaadikud! Just samane küsimine on ette pandud Ises. Sots. Tööl. P. poolt. Et Iseseiswate Sots. Partei poolt sisseantud küsimist täna päewakorras pole ja minul andmed veel kogumata, ei tahaks praegu ka Sots.-dem. rühma liigete küsimise peale wastata, sest oleks parem mõlema küsimise peale ühiselt wastata. Siiski wõtsin ma sõna selleks, et öelda, et just peaasi, mis küsijatele muret teeb, nimelt töolisteküsimus Luunja mõisas, ei ole mitte nii, kui siin ette tuuakse. Seal oli küll tööliste üle öeldud, aga nagu täna teada sain, lahkub sealt umbes 5 perekonda, teistega on uus leping tehtud. Tähendab, ei ole see mitte masseline lahtilaskmine. Mis puutub seemnewilja-ühisuse töödese, siis wõiks selles asjas wast pikema ettekande teha. Agronoomilistes küsimustes on Riigikogus enamaltki pikemalt sõna wõetud. Paluksin seda aga teinekord päewakorda wõtta.

Juhataja A. Kerem: Neljas päewakorra-punkt on läbi. Palun sekretääri uut küsimist ette lugeda.

6. Rahwaer. Rk. rühma küsimine siseministrile piirikontrolli liitmise asjus välispolitseiga.

Abisekretäär J. Bergman (loeb): Riigikogu Juhatusel.

Ajalehtedes „Sotsiaaldemokraadis“ ja „Päewalehes“ ilmusid täna kirjutused, et politsei peawalitsus on üle wõtnud oma alla 1. aprillist s. a. sõjaministeeriumi alt piirikontrolli kui iseseiswa asutuse ja liitnud välispolitsei asutustega. Siseminister katsumat sellega kõwendada välispolitsei aparaati, kuid asjale enesele kahjuks. Kahjulikkus seiswat selles, et kontrollasutus ühineb asutusega, keda kontroleeritakse, mille tagajärjel wõimalikuks saawad rohked kuritarwitused. Seda asjaolu ja piiri kindluse tarwilikkust silmas pidades pöörame E. Rahwaerakonna rühma nimel siseministri poole küsimistega:

1. Kas on ajalehtedes awaldatud teade piirikontrolli likwideerimise ja tema funktsioonide üleandmise kohta välispolitseile õige, ja kui on, siis mispärast on see ette wõetud?

2. Kuidas mõeldakse uue korra juures piirikontrolli organiseerida, et wabariigi piir walwatud ja kuritarwitused ära hoitud oleksid?

Tallinnas, 7. apr. 1921. a. Eesti Rahwaerakonna Rk. rühma nimel J. Tõnisson, A. Jürgenstein, Joh. Semm, O. Liigand.

Siseminister K. Einbund: Aus-
tatud rahwaesitajad! Eesti Rahwaera-
konna rühm küsib, kas on ajalehtedes awal-
datud teated piirikontrolli likwideerimise
ja tema funktsioonide üleandmise kohta
välispolitseile õiged. Selle peale peaksin
wastama, et see täiesti õige on. Üleand-
mine wõeti ette 22. okt. 1920 a. sellekohase
Wabariigi Walitsuse määruse põhjal. Selle
määruse põhjal otsustati likwideerida piiri-
kontrolli, kui iseseiswat asutust, kõik tema
funktsioonid ja asjaajamine ja warandused
üle anda siseministeeriumi politsei peawa-
litsuse korraldusse.

Peale selle walitsuse määruse algasid
ajalehtedes kirjutused, et piirikontrolli üle-
andmine sõjaministeeriumi alt välispolitseile
mitte soowitaw ei ole, ja nende ajaleh-
tede kirjutuste järele jäetigi möödaläinud
aastal walitsuse poolt esialgu see küsimus
lahtiseks, kas jätta piirikontroll sõjamins-
teeriumi alla ehk wiia tema üle siseminis-
teeriumi alla. Kui Riigikogu poolt walit-
sus sai ametisse kinnitatud, pööras sõjami-
nister siseministri poole otsekohe wahikir-
jaga, et 15. oktoobrist 1918 a. „Riigi Tea-
tajas“ wäljakuulutatud määruse järele pii-
rikontroll on tarwis üle anda siseministeer-
iumile. „Et siseministeerium kunni siia-
maani piirikontrolli ülewõtmisest midagi
pole teatanud, siis palun teatada, mis ajal
on wõimalik seda asutust walitsuse otsuse
järele siseministeeriumile üle anda.“ Selle
sõjainistri ettepaneku teostamiseks palus
siseministeerium oma poolt, et piirikontroll
saaks üle antud 1. apr. siseministeeriumile.

Järgmine küsimine on: Kui on eeltood-
ud asjaolud õiged, siis mispärast on see
üleandmine ette wõetud? Ette wõetud on
see loomulikult sellepärast, et sõjamins-
teerium kõik oma toimetused peab likwideer-
ima, mis otsekoheses ühenduses ei ole sõja-
ministeeriumi ülesannetega ja teatawasti
on piirikontroll niisugune asutus, mis juba
endise Wene seaduse järele kuulus politsei
külge. Wene ajal kuulus ta shandarmeeria
külge. Meil pole aga mingisugust põhjust
niisugust piirikontrolli asutust iseseiswalt
alal hoida, sellepärast on loomulik, et Wa-
bariigi Walitsus otsustas teda välispolitsei
külge liita.

Kolmas küsimine on: Kuidas mõeldakse
uue korra juures piirikontrolli organiseer-
ida, et wabariigi piir walwatud ja kuri-
tarwitused ära hoitud oleksid? — Ma pean
tähendama, et piirikontrolli ülesanded on
üsna wäiksed, — tema ülesandeks on doku-
mentide põhjal järele waadata, kes ülekäi-
gukohtadel — neid on meil suuremaid kõi-

gest kolm kunni neli — õigete dokumen-
tidega sisse- ja wäljasõitjad käiwad. Pii-
riwalwe on aga täiesti teistsugune asutus,
tema on täiesti eraldi asutus ja sellest
tuleb nähtawasti see segadus ja kartus, mis
meil lahti on piirikaitsetuse suhtes, et need
kaks asutust üksteisega on ära wahetud.
Piiriwalwe on ise aparaat ja piirikontroll
ise aparaat. Piiriwalwe on praegu sõja-
ministeeriumi käes ja tema walwab kogu
wabariigi piiri, kuna piirikontroll ainult
politseilisi ülesandeid täidab seal, kus üle-
käigukohad, missuguseid, nagu ma juba
nimetasin, kõigest 3 kuni 4 on. Mingisu-
guseid kuritarwitusi piirikontrollis olla ei
saa järgmistel põhjustel: endine piirikont-
roll on organiseeritud välispolitsei külge ja
ta allub sellele mitte olles alluwuses kohtal-
del politseijaoskonna ülematele, waid olles
alluwuses politsei peawalitsusele. Tema
ülemaks on politsei peawalitsuse ülema abi
ja kõik korraldused lähewad wälja keskpai-
gast. Ametnikud, keda on umbes 30, nime-
tatakse ametisse keskpai-
gast, nii et politsei-
ülematel nende peale vähematki suure-
mat mõju olla ei saa. Sellega on ka paraliseeritud
siis see mõju, mis wõiks olla niisugusel korral,
kui piirikontrolli ametnikud kohalistele
politsei-üleimatele alluksid. Politsei-
ülem iseenesest ei saa mingit kuritar-
witust sisse- ja wäljasõitjate dokumentide
asjus teha, sest et politsei-ülem mitte ise
neid lubasid wälja ei anna; politsei-ülem
lubab ainult wäljamaalastel ära sõita ja
wäljamaalaste ärasõit ei ole sugugi takis-
tatud, waid on täiesti waba. Kõik teised
tunnistused sissesõiduks annab wälismi-
nisteerium siseministeeriumi nõusolekul, nii
et ka siin mingisugust kuritarwitust olla ei
saa.

Kui nüüd ajalehtedes sel puhul arwus-
tused ja etteheited ilmuvad, nagu oleks selle
korralduse järele piir täiesti lahti ja kait-
setuks jäetud, nagu oleks selle tagajärjel
wõimaldatud kõiksugused suured kuritar-
witused, siis on see seletataw sellega, nagu
minu järelkuulamise abil selgunud, et
asjasthuwitatud isikud, kes heameelega
selle asutuse likwideerimist ei näinud, asja
teises walguses paista tahawad lasta. Siis
toodi seal muuseas ka seda ette, nagu
oleks kõik ametnikud, kes enne ülewõtmist
piirikontrollis teenisid, sealt lahti lastud
ja uued nende asemele wõetud. Tegelikult
oli aga lugu nii, et välispolitsei tegi ette-
paneku asutuse üleandmise juures endistele
piirikontrolli ametnikkudele, astuda piiri-
politsei teenistusse. Ametnikud ütlesid
aga, et nemad mitte sõjaministeeriumi alt

politsei peawalitsuse alla üle minna ei taha ja sellepärast oli siis, loomulikult, ka wõimatu neid teenistusse wõtta. Põhjus seisab sellega ametnikkudes enestes, mitte aga politsei peawalitsuse korralduses. Sellega, arwan ma, oleks see küsimine wastatud.

Juhataja A. Kerem: Sellega on wiies päewakorrapunkt läbi. Palun sekretäari uut küsimist ette kanda.

**7. E. Is. S. T. P.
Rk. rühma küsi-
mine Polli mõisa-
maade jagamise
asjus.**

Abisekretäär
J. Bergman (loeb):
Riigikogule. Küsimine
põllutööministeeriumi-
le. — 1920 a. juuni-
kuul toimetatud pla-

neerimisel otsustati eraldada awatawa põllutöökooli tarwitada jäetud Pärnumaa Polli mõisa küljest põllumaa tükk, umbes 40 wakamaad suur, kasutamiseks 16 kandikoha pidajale. Hiljem aeti piir ja pandi maha piirikupitsad. Kantnikud tahtsid neile määratud maatükki kätte saada otsekohe. Selle soowiawalduse puhul tekkinud läbirääkimistel Polli mõisa tollaegse ja praeguse walitseja herra Laur'iga teatas wiimane, et mainitud maatüki üleandmine kantnikkudele ei wõiwat sündida sugugi mitte nõnda üpris ruttu, sest esialgu tahtwat tema ise, s. o. Polli mõis seda maatükki weel mõne aasta kasutada. Läänud sügisel laskis herra Lauri eraldatud maatükile rukist külwata, waatamata, et kantnikud selle wastu protesteerisid, teades, et Lauri seda teeb sihilikult, selleks, et mitte maatükki 1921 a. kewadel kantnikkude kätte minna lasta.

Täna wu kewadel pöörasid kantnikud uut puhku kohalise ringkonnawalitseja poole palwega, antagu neile nende maatükk kätte. Ringkonnawalitseja lubas kantnikkude palwet täita. Pärast läbirääkimisi herra Lauriga teatas ta aga, et täna wu kewadel kuidagi wõimalik ei olla eraldatud maatükki kantnikkudele kätte anda, sest herra Lauri tahtwat seda maatükki ise kasutada.

Kantnikud pöörasid põllutööministeeriumi maakorralduse peawalitsuse poole. Seal seletas peawalitsuse juhataja kantnikkude palwekirja ära andjale, et kantnikkudele juba üks kord küllalt kategooriliselt teatud olla, et nad neile määratud maatükki täna wu weel mitte kätte ei saa.

Kõige mainitu põhjal paneb ette Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühm Riigikogule pöörata põllutööministeeriumi poole järgmiste küsimistega:

1. Kas on põllutööministeeriumile teada kirjeldatud asjaolu, ja

2. mis mõtleb põllutööministeerium teha mainitud rentnikkude õigustatud nõudmise täitmiseks kõige kiiremas korras?

Palume see küsimine wõtta Riigikogu tänase koosoleku päewakorda.

Tallinnas, Toompea, 21. IV. 21. E. I. S. T. P. Riigikogu rühma nimel alla kirjutatud Oskar Gustawson, P. Abramson, J. Meerits.

Rkl. O. Gustawson (is.): Meie uus kodukord ei ole õnneks weel wastu wõetud ja ei ole weel lõpulikult fikseeritud küsimiste uus esitamiskord Inglis-Itaalia fassongi järele, sellepärast peawad meie Riigikogu angloitaallased tahes ehk tahtmata leppima sellega, et meie täna esitame oma küsimise, ning täiendame seda, lubades enesele kõike seda, mida arwatakse kontrahandiks, lubades enesele küsimise põhjendamist jne., iseloomustusi, kokkuwõtteid jne. jne. Eriti jääks käesolew küsimine ebamääraselt ähmaseks, kui meie seda mitte ei waatleks selle tagaseina põhjal, mille moodustawad ühelt poolt puhtpõllumeestest koosseisew maakonnawalitsus ja teiselt poolt Pärnumaa riigimaadewalitsus, kes kindla koalitsiooni on loonud. Ja peab üttelema, et Pärnu rahwas on wäga teadlik sellest sügawast armastusest, mis seob need kaks wõimu koha peal. Ja nemad wäljendawad oma arusaamist sest armastusest ühe wäga wana wanasõnaga: „Käsi peseb kätt, aga mustad on nad mõlemad.“ (Rkl. M. Martna kohalt: On natukene teisiti: Pada söimab katelt, aga mustad on nad mõlemad.) Ei tehta mingid illusioone selles suhtes, et kui Pärnu maakonnawalitsus on midagi otsustanud, siis seda ei muuda Pärnu riigimaadewalitsus, ja ka ümberpöördult. See tuleb iseäranis terawalt nähtawale just selles küsimuses, sest just eriti Polli mõisa ja selle maadega näib Pärnu maakonnawalitsust siduwat üks wäga suur ja õrn armastus.

Ma ei tea mitte, kas on see armastus tingitud ainult ja üksi põllutöökoolest, mille käimapanemiseks kulutati miljonid ja kuhu sõidab isegi Tallinnast wälja üks spetsiell õpejõud, et anda üks tund nädalas. Ma arwan aga, et seda sidet sõlmida aitas suurel määral see asjaolu, et kool seal asus, seesama kool, mille awamispidul pandi toime sööming ja jõoming, mis isegi kuulsast ewangeeliumi pulmapeost mitte palju maha ei jäänud. Ta erines sellest wast ainult niipalju, et taewaisa oma trallingule

laskis kutsuda kõik, aga põllutöökooli awamispidule kutsuti ainult „põllumehed“ ühes nende naiste ja lastega. Ja see on fakt, et sarnane maksuta pidusöök seob sidemeid kõige kindlamini. Selle kõige kõrwal wõib olla mõjub weel see, et mõisawalitseja on seal praegu herra Lauri, endine Pärnu maakonnawalitsuse liige, ja wõib olla, et just sellepärast ongi see mõis saanud mingisuguseks jaamaks, statsiooniks, kuhu lähewad õige tihti Pärnu maakonnawalitsuse liikmed puhkama wälja sest raskest maakonna walitsemise murest.

Ja waadake, kui meie wõtame kõik need puhtpoliitilised tingimised, siis on meil arusaadaw, et ühelt poolt Pärnu maakonnawalitsus ja teiselt poolt Pärnumaa riigimaadewalitsus teeb kõik, et Polli mõis peaks jääma selle põllutöökooli kätte terwena. Nemat sõdiwad käsi ja jalgu pidi wastu, et kuidagi moodi sealt ei antaks kellegile teisele ribakest maad, ja on tõesti ime, et 1920 a. sealt siiski wäikene riba ära langes, kui otsustati, et tuleb wälja anda 40 wakamaad põldu ja pisut heinamaad, selleks, et seda 16 kandikoha pidajale wälja jagada, kes mõisamaa weerel elamas olid. Ma ütlen, see on päris ime. Ja et ta ime on, sellepärast ei wõinud ta mitte käia labast seaduse rada, waid pidi omale tingimata eri tee walima. Kantnikud arwasiid oma lihtsas arusaamises, et kui juba kord on maa eraldatud, on piirikupitsad pandud asemele, et siis nad peawad selle maa lihtsalt kätte saama. Aga tegelikult sündis see hoopis teisiti. Põrkawad kahekesi kokku seadus ja herra Lauri, ja seadus jääb tingimata alla. Lauri ei käinud mitte seaduse järele, waid seadus pidi painduma herra Lauri järele. Et asjata sekeldusi ära hoida, siis esinesid kantnikud nõudmisega, et minewal sügisel wähe-malt mitte ei külwataks rukist sinna maa peale, aru saades, et teisel aastal on siis nendel maa kättesaamine seda raskem. Lauri aga wilistas selle peale, laskis siiski rohkesti rukist maha külwata. Ja kui kewadel kantnikud läksid nõudmisega, et antagu neile nende natukene maad kätte, siis leidis kohalik ringkonnawalitseja, et see iseenesest mõistetaw on. Kuid seda ütles ta esialgu. Pärast, kui ta telefoniga oli Lauriga rääkinud, siis tuli wälja, et see iseenesest mõistetaw asi sootu küsitawaks jäi. Tuli wälja, et ringkonnawalitseja lakooniliselt ütles: mina ei saa seda maad teile kätte anda, sel lihtsal põhjusel, et Lauri tahab ise maad kasutada, kui kaua, — ei tea mina. Teie näete, siin on käi-

mas pisuhännaline wõitlus Westmann'i ja Piibelehe wahel — selle wahega ainult, et Piibeleht, see waene seadus, ikka ja alati all on, aga wana Westmann ikka peal.

Kantnikud ei saanud sellega leppida, waid pöörasid oma pilgud Tallinna poole ja saatsid palwekirja põllutööministeeriumile. Palwekirja toojaks walisid nad omale esitaja, kes kirja Tallinna tõi ja selle põllutööministeeriumile ära andis. Minul oli au selle esitajaga kõneleda, pärast seda, kui ta oma misjoni oli täitnud, ja tema teadis tõendada, et eriti tema isiklikul pealekäämisel olla wõetud asi siiski kaalumise alla, alguses aga olla tähendatud kategooriliselt, et kohapeal olla kantnikkudele teada antud, et maad kätte ei saa, ja mis nemad siis weel tahtwat. Selles staadiumis on küsimus weel praegugi. Ma usun kindlasti, et ühel järgmisel koosolekul tuleb jälle pastor Kallas ja leiab, et see küsimus on õieti üks püksinööbiline küsimus, millega Riigikogu ega Wabariigi Walitsust tülitada ei maksaks. Meie aga ei saa seda arwamist mitte jagada, nimelt sel põhjusel, et wäikesed juhtumised just kõige-kujukamalt illustreeriwad seda süsteemi, mida meil praktiseeriwad kõik waarad, olgu nad pisikesed ehk suured, — süsteemi, mida iseloomustab isiklik heaksarwamine ja omawoli ja mis meil iga päewaga süweneb. Juhtumised näitawad, et siin ei rehendata sellega, kas on omawoliakt seda wäärt, et temaga spekulereima hakata, waid siin on meil tegemist süsteemiga, mis on kujunemas traditsiooniks, mida austawad meie ametnikud, kui mõnda püha asja. Kui meie küsimise juure tagasi tuleme, siis ei tea meie praegu mitte, missuguses arenemisjärgus tema ministeeriumis on ja kuidas teda lahendatakse kohapeal. Loodame aga, et põllutööministeerium siin korraldab mitte tegemata ei jäta kõigeikiiremas korras, pealegi, et kantnikkude nõue on igapidi õigustatud.

Juhataja A. Kerem: Sellega on siis see päewakorrapunkt läbi.

8. Ülemin.-wormeli Järgmine päewawastuwõtmine sise- korra-punkt on sise-
ministri wastuse ministri wastus aru-
peale arupärimise pärimise peale Tallin-
puhul wägiwalla na politsei poolt wä-
tarwitamise kohta giwalla tarwitamise
rkl. J. Allikso kohta rkl. J. Allikso
kallal. kallal. On weel sisse
tulnud järgmised üle-
mineku-wormelid, mida ma tutwustamiseks
ette kannan: 1) Wabariigi Walitsuse

wastust Riigikogu liikme Allikso peksmise ja arreteerimise asjus ära kuulates tunnistab Riigikogu, et niisugused politseiwõimude seaduswastased teguwiisid siseministri rahulolemist teeniwad ja et nimetatud isikupuutumatus siseministri poolt sihilikult organiseeritud oli, sellepärast ei lähe Riigikogu päewakorras edasi enne, kui seaduse rikkumiste juhataja siseminister ja kõik, kes temaga solidaarsed on, tagasi on astunud ja Riigikogu liikmete isikupuutumatus jalule seatakse. J. Allikso.

2) Wabariigi Walitsuse esitaja seletusi ära kuulates, läheb Riigikogu päewakorras edasi. E. Rahwaerakonna nimel J. Tõnisson.

3) Siseministri seletust Riigikogu liikme Allikso peksmise ning kinnipidamise kohta ära kuulates leiab Riigikogu, et politsei enese poolt korraldatud juurdlust selles asjas kuidagi erapooletuks ei saa tunnistada ja et selle uurimise andmed kaugeltki ümber ei lükka Riigikogu liikme peksmise fakti, tunnistab siseministri seletused mitte rahuloldawateks ja läheb päewakorras edasi. K. Ast.

Rkl. J. Piiskar (is.): Minu mäletamise järele jäi minewa kord terve rida sõnasoowijaid järele.

Juhataja A. Kerem: Siin, sekretäri mapis, ei ole meil seda nimekirja mitte. Ma paluksin, et Riigikogu liikmed iseendid teataksid, siis ma sean nende nimekirja uuesti üles; esiteks rhs. J. Piiskar, — teisi sõnasoowijaid enam ei ole.

Rkl. J. Piiskar (is.): Selle küsimuse kohta kõneldi juba pikemalt ja mina wõtsin nüüd sõna, et ainult paar ääremärkust teha. Kõige pealt selgub politsei ülewõimust, kui ka seletustest, mis anti nii hästi herra siseministri, kui ka nende Riigikogu liigete poolt, kes samale seisukohale asusid, et rahwasaadiku isikupuutumast ei peeta miskiks. Seda ei ole nagu olemaski. Ehk wõib olla tekib see küsimus siis jälle päewakorra, kui mingisugune juhtumine sunnib teda käsutama parempoolsete rahwasaadikute suhtes. Wahepeal on selle kohta tulnud weel tõendawaid seletusi, mis eelmisel koosolekul ettetoodud wäiteid süwendawad. Täna päewakorras on küsimus, mis selle asja uuesti kõne alla toob. Nagu teada, on terve rea rahwasaadikute juures läbiotsimine ette wõetud. Sel puhul on mõnelt poolt seletatud, et rahwasaadik ainult siis puutumata on, kui ta kõnetoolil kõneleb, wäljaspool wõidakse temaga teha, mis tahes. Niisuguse

meeleolu all ja niisuguseid seisukohti arwesse wõttes, on nähtawasti politsei ka talitanud, kui ta rhs. Allikso'd peksis ja teda teatawa aja kinni hoidis. Siseminister seletas, et selles asjas ei saa administratiiv korras midagi teha sellepärast, et kannataja isiku poolt ei ole teatatud, kes süüdlane on. Kuna kedagi wastutusele ei saa wõtta, siis ei saa asja ka prokuratuuri kätte anda. Huwitaw oleks kuulda, kas siseminister leiab, et see seisukoht alati maksew on? Ma usun, kui näituseks keegi kodanikkudest, kas wõi rahwasaadik oleks politseid löönud, siis oleks tingimata teid leitud, kuidas lööjat kindlaks teha. Küsimus ei oleks siis mitte õhku rippuma jäänud. Kui aga politsei on kodanikku ehk rahwasaadikut löönud, siis on raske süüdlast leida. Kas kõigi kuritegude puhul, kus süüdlast sõrmega näidata ei saa, walitseb sarnane arusaamine? Kui asuda sellele seisukohale, et kannataja peab süüdlase peale näpuga näitama, siis selgub meile mõnigi asi, mis senni mõistatusena püsib, nagu Irboska weritöö „uurimine“. Selle weritöö süüdlased on, wõib olla, sel põhjusel kadunud, et seltsimehed, kes maha lasti, enam näidata ei saa, kes laskis. Just sarnasele seisukohale asumine annabki nendele wõimudele, kellest käesolewal korral jutt. suure julguse, sest et neid mingisugune karistus ei oota. Kohapeal kannatajad ju süüdiast kinni pidada ei saa, sest selleks puudub neil, kui sõjariistadeta isikutel, wõim.

Meie politsei ülewõimust kannab nii mõneski suhtes õige iseloomulikka jooni. Politseiwõimud on meil õige sagedasti just korrarikkujad. Siin kõneles herra Tõnisson ja ütles, et iga rahwas on oma politseid wäärts, sest niisugune, nagu rahwas, on ka politsei. Politsei on sellepärast halb, et seltskond on halb. Wõib olla. Kui meie waatame, kuidas meie politsei end ülewõimust peab, siis peab otsekohe ütleva, et see ei ole enam korrakaitsja, waid palju rohkem — korrarikkuja. Mul oli juhus ühes Tallinna-Haapsalu wahelises waksalis tähele panna järgmist politsei ülespidamist. Keegi kordnik tuli rongilt maha teatawas lõbusas meeles, kui mitte rohkem öelda, ja hakkas kohalikkude kodanikkudega tüli norima. Sama waksali kõrwal puhastas töömees reha ja luuaga aeda. Warsti ilmus kordnik tema juure ja haaras luuawarrest kinni. Sündis rabelemine, kus mõlemad luuawart sikutasid sennikaua, kui politseiwõim kodanikust üle sai ja luua, täis iseteadwust ja wahwust wart pidi

selga wõttis ja keerutas seda siis waksali publikumi seas, kes pidi alatasa politseiniku eest põgenema, et mitte luuaga wastu nägu saada. Wiimaks sattus tema okas-traataia otsa, kust ta nii kergesti lahti ei pääsenud. Sellega wabanes publikum selle wäga lugupeetud korrahoidja küüsisist.

Teine juhtumine oli Tallinna waksalis. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Neid' on tuhandeid.) Ma ei hakka neist tuhandeid jutustama, waid toon mõne üksiku näituse. Tallinna waksalis jällegi, rong seisab waksalis, inimesed jalutawad ja politseinik lahutab jälle käsa, nagu seal töölistemaja ees olla lahutanud, lihtsalt selleks, et inimestega tüli norida. Kui mitte rong enne ei oleks wälja läinud, wõib olla oleks isegi kunni tülini läinud, kunni politsei kallale tungimiseni publikumi peale. Niisuguseid asju wõiks siin politsei tegewusest wäga palju jutustada. See näitab meile, kuidas politseinikud ka antud korral wõisid toimetada ja ka toimetasid. Mina ei olnud seal ja ei saa sellest jutustada, kui pealt nägija, kuid ma usun kindlasti, et meie politsei ülewälpdamise juures, nii hästi politsei, kui kaitsepolitsei ülewälpdamise juures, pole mingisugune haruldane asi politsei käest lüüa saada, seda enam, et nii hästi meie politsei, kui ka kaitsepolitsei wõimkonnas peksmine ei ole sugugi haruldane asi.

Kui tulla küsimuse juure sellest küljest, et miks niisugustel kordadel ei pöörata kohtute poole, siis wõiks ma teile wäga palju jutustada, kuidas nende käsi käib, kes sarnastel kordadel kohtu kaudu abi otsima hakkawad. Oli juhus Pärnumaal, kus uuriti mingisugust kuritööd, kus üle kuulati terve hulk inimesi, kas nad süüdlased wõi mitte. Aga kuidas käis nende käsi? Pärast selgus, et kaugelf suurem osa neist oli politsei poolt, kes ülekuulamist toimetas, peksa saanud. Asja kohta muretseti andmed, meie rühm wõttis selle küsimuse üles ja nõudis, et küsimus uurimisele tuleks. Esialgu anti uurimismaterjaal jälle politseile ja materjaal jõudis tagasi otsusega, et kaebtus on tühine, ei ole midagi sarnast olnud. Kui aga neid uurimismaterjaale lehitseda, mis alama politsei ametniku poolt ülema wastu tehtud oli, selgus, et asjaolu oli teisiti. Rida tunnistajaid olid öelnud, et nendega käidi karmilt ümber, kuid nad kedagi ei süüdistas. Kolm tunnistajat ütlesid, et neid oli pekstud: üks, et mind wõeti habemest kinni ja löödi. Teine, 15-aastane poisikene ütles otsekohe, et mind kisti karwust jne. ja kõige selle

kohta tuli maakonna politseiülema otsus, et asi on korras, ei ole mingisugust wägivalda olnud, mingisugust peksmist pole olnud. Siseministeeriumis juhiti tähelepanu selle asja peale (Wahelhüüe paremalt poolt: Kas Hellat oli sel ajal?) ja ministeerium andis asja uuesti uurija kätte. Siis kuulati jälle terve hulk tunnistajaid üle, kes sedasama tunnistasid, fakt sai mitmekordselt tõendatud, kuid kohtuuriija lõpetas jällegi andmete puudusel asja ära. Waadake, 10 kunni 20 inimest said kaks-kolm korda üle kuulatud, 30—40 wersta tagant mitmekordselt linna käsutatud ülekuulamisele, said hulga aja jooksul wintsutada, aga lõppude lõpuks süüdlasi wastutusele ei wõetud. Niisuguseid nähtusi ei ole üks ega kaks, waid ma wõiksin neid õige palju ette tuua. Kui lugu nii on, mis mõte on siis algada kohtuprotsessi, kui sa tead, et ükski wõim sulle õigust ei anna.

Siis tähendati siin weel, nimelt herra Tõnisson kõneles õige suure hooga sellest, et teie tahate ainult politseid õonestada, ei taha teda üles ehitada jne., sealjuures laskis wälja paista, nagu oleks politsei poolt kõik korras, nagu oleks need üksikud juhtumised ja nagu oldaks mingisuguse isikliku jõnni pärast, wõi ei tea mille pärast, politsei wastu. Mina tuletaksin siin meele — kahju, et herra Tõnisson'i mitte isiklikult siin ei ole — vähemalt tema parteiseltsimeestele, et oli ka aeg, kus herra Tõnisson tööliste streikide kohta sedasama ütles, et see on puhas ässitus ja ei ole mingisuguseid põhjusi, mis neid wälja oleks kutsunud, aga mõni aeg tagasi, kui wõi ja sealiha wäljawaeküsimus arutusel oli, siis oli herra Tõnisson juba oma järkjärgulisega edasi jõudnud ja seletas, et waadake, kui teie hakkate wõid ja liha wälja wedama, siis wõiwad rahutused tekkida. Oli juba sinnaaale jõutud, et wõi ja liha wäljawedu wõib rahutuste põhjuseks olla ja et kui rahutused tekiwad, siis ei ole nad, nagu herra Einbund enne ütles, mitte üksikute meeste wälja mõeldud. Imelik, mispärast sama seisukohta, mis wäga hästi wõi ja liha puhul käsitataw ja arusaadaw oli, ei taheta ka politsei puhul arwesse wõtta, miks ei jõuta ka siin arwamisele, et politsei wälja kutsub rahutusi, sest ometi on juba ühel Riigikogu koosolekul ühe ja sellesama asja kohta mitu arupärimist. Mispärast siin ei nähta, et politsei on samasuguse õhkkonna loonud, kui wõi ja liha wäljawedu?

Siin on oma tagamõte ja nimelt see, et politsei ei ole meie üldedokraatlikes riigis

gis mitte julgeoleku ja korrapidamise kaitseks, waid ta on mingisugune klassiwõitluse abinõu nende ringkondade käes, kes temas muud ei tahagi näha, kui klassiwõitluse abinõu töörahwa wastu. Kui meil oleks politsei ülesanne ainult korrapidamine, siis oleks ta hoopis teistsugune, tal ei pruugiks käsi laotada ega kantsikut tarwitada. Politsei praegused ülesanded sunniwad teda kantsikut tarwitama selleks, et töölisi taltsutada ja kodanlust kaitsta. Tähendab, politsei on tehtud orjastamise abinõuks.

Juhataja A. Kerem: Eelmisel koosolekul on weel sõna palunud rkl. J. Soans ja Wanja. Sõna on rkl. J. Soans'il. (Wahelhüüded paremalt poolt: Soans'i materjaal on kadunud, wõi on ta oma paberid koju unustanud). Et rkl. J. Soans sõna ei tarwita, siis on sõna rkl. J. Wanja'l.

Rkl. J. Wanja (kom.): Minul ei ole küll enam palju meeles siseministri wastusest, kuid mõned on siiski mul meele jäänud. Siin seletati nimelt politsei hingeelust ja rõhutati seda, et rahwas wõib olla nii ülbe, et nad politsei ära tüüdata ja tema hingeeluliselt niisugusesse seisukorda on wiinud, et politsei sunnitud on nagaikat tarwitama. Mina wõin tõendada, et töolistemaja ees, kui rkl. Allikso peksa sai, rahwas politseile mingisugust meelepaha ei teinud, kuid siiski leidsid nad tarwilikuks inimeste juure tulla ja naisterahwastele kõigeülbemaid sõnu öelda, sealjuures nagaikat wangutades ja ähwardades, et kui sa ei kao, siis ma annan. Naisterahwas ei julgenud kõwasti hingatagi, weel wähem meelepaha sünnitada.

Ma tähendasin siin ükskord ennemalt, et kui mitte siseministrit rahwa seast ära ei tunta, siis ka tema kergesti nagaikat politseinikkude käest saada wõib, nimelt nendesamade käest, kes siseministri ülistuse tõttu niisuguseid ülbeid tegusid korda saadawad ja selle kiituse ja ülistamise wili on meil igal sarnasel juhtumisel näha ja wõib olla, saame seda ka edaspidi nägema, kui sellele piiri ei panda. Kus 10—20 inimest kokku on tulnud, millegi uudishimu pärast, näituseks wahest on tuletrüüjad pritsidega wälja tulnud, siis tulewad sinna kohe ka nagaikamehed ja hakkawad peksma; neid juhtumisi ei ole mitte ühel korral olnud, waid igakord, kui inimestel mingi tarwidus on olnud kokku tulla. Ja nende ülbuste tõttu on siin mitmekordsed arupärimised juba olnud, põhjendused ja põhjused on ikka ühed ja need-

samad olnud. Sellepärast on siis loomulik, et teistsugust ülemineku-wormeli meie rühma poolt ette panna wõimalik ei ole, kui Allikso seda tegi, ja ma leian ka, et nendel tingimistel ja asjaoludel see ülemineku-wormel kõigewastuwõetawam on ja loodan, et see wastu wõetakse.

Rkl. K. Ipsberg (põl.-k.): Austatud rahwasaadikud! On ju arusaadaw, et inimesed, kellele mingi kord ei meeldi, kes endile ülesandeks on teinud korra wastu wõidelda, igasuguseid abinõusid selleks tarwitusele wõtawad, et seda korda lõhkuda, — et need inimesed üheks abinõuks seda tarwitawad, et politseid katsuwad kõiksugu mudaga pilduda (hüüded pahemalt poolt: Haapsalu mudaga!), et neid rahwa ja seltskonna silmis maha teha. Herra Piiskar seletas siin suure armastuse ja huwiga, kuidas üks jooanud politseikordnik olewat rongist maha jäänud ja kõiksugu wägitükka teinud; kuid lubagu austatud rahwasaadikud mulle meele tuletda, kuidas keegi teine isik, kel ka see kõrge au on rahwasaadik olla, kah niisugusel teisel juhtumisel, ja mitte purjus peaga, talitas, kui politseiametnikud kohtuwõimude käsul otsuse täitmisel olid. See oli sellesama töolistemaja juures 18. märtsil s. a. ja see oli nimelt rkl. herra Allikso. Tema ilmus ka sinna (Wahelhüüde rkl. J. Allikso poolt: Kas Teie ka seal olite?), kuid temal ei olnud julgust ennast legitimeerida ja — tahate teada, mis tema seal teeb? Ta hiilib seal ümber, organiseerib wastukaitset, et ekspressid kuidagimoodi tööd ei teeks, ässitab ekspresse üles, et ärge tehke tööd. Weel rohkem, protokollides räägiti, et politseinikkudele majast keelt näidati: ta organiseerib keelenäitamist. Mõtelge, Riigikogu liige organiseerib keelenäitamist. (Naer.) Ma arwan, et kõigil neil walijatel häbipuna peaks palgele tulema, kes niisuguse tegewuse jaoks oma esitajad Riigikogusse on saatnud, kes jänestena endid siia sisse poetasid, ja nüüd niiwiisi prowotseeriwad (Wahelhüüded pahemalt poolt.) — Olge head, öelge, mis teile tarwis on? — Wõib olla, et teil seal seda keelenäitamist tõesti tarwis oli, sest et teile wahest midu palka sealtpoolt wälja ei makseta. Niiwiisi prowotseeritakse siis mingisugune intsident (Wahelhüüde J. Allikso poolt: Keele intsident.), kus rahwasaadik ekspresside wastuhakkamist organiseerib ja naiste küüsi satub, kes temale naiste wiisil keelega kallale tungiwad ja wiimaks läbi klopiwad. (Pahemalt poolt hüüde: Keelega läbi klopiwad?) Oli see asi kuidas ta oli, see on

aga igatahes kindel, et seal töolistemaja juures naised wiimaks wihaseks on läinud ja ise politsei kohuseid täitma hakanud. Mind isiklikult rahuldab siseministri seletus wäga ja iseäranis selle poolest, et sellest selgub, et meil on weel olemas politsei, kes korda kaitseb ja julgeoleku eest walwel on ning igasugused agitaatorid kõrwaldab, nii et nad oma keeletööga kaugete ei jõua.

Siseminister K. Einbund: Ma paluksin... (Pahemalt poolt: Mis asja?) Lühikese märkuse tegemiseks paluksin Riigikogu liikete kannatust. Austatud rahwasaadikud! Riigikogu liikme Piiskar'i seletus on juriidiliselt ekslik, kui tema käesolewas asjas nõnab, et politsei oleks pidanud asja prokurööri kätte andma ja sealt edasi kohtu kätte ilma süüdlase teadmiseta. Ma wõiksin teie tähelpanu selle asja peale juhtida, et rkl. Allikso oli lasknud teha sellesisulise protokoll, et on arreteeritud ja pekstud rkl. Allikso'd ja selle järele pidi saama ka juurdlus ette wõetud ja kõige esmalt kindlaks tehtud, kas tõesti on niisugune juhtumine ametikohuste täitmisel juhtunud wõi on siin rkl. Allikso, kui eraisikuga tegemist. (Wahelhüüe rkl. Martna poolt: No, see on niisugune kuulmata nõudmine! Protestihüüded pahemalt poolt). Lubage, ma seletan teile ära. Kindel on, et tõesti need kordnikud, nagu asjast selgub, rkl. Allikso'd näo järele ei tunnud. (Wahelhüüe rkl. J. Allikso poolt: Kas teisi kodanikka wõib lüüa?) Lubage, tuleb alles. Kui see nii oleks olnud, siis on loomulik, et kui Riigikogu liige seal oma ametikohuste täitmisel, see on Riigikogu liikmena, riigiametnikuna, oleks esinenud, siis oleks seesama protokoll ühes juurdlusega prokurööri kätte läinud. Selgus aga hoopis wastuoksa, et seal see wahetuhtumine ja süüdistus on tõstetud eraisikuna ja et süüdistus on isiku haawamine, mis käib rahukohtuniku trahwiseaduse alla. Ja sel korral tuleb isikul, keda haawatud, kaebus tõsta haawaja peale rahukohtu ees. See ei ole seaduse järele niisugune kuritöö, mis kohtuuri alla käib. Siin on rkl. Allikso wastu lihtne ülesastumine politseikordniku poolt, kui meie oletame, et kordnik seda tõesti tegi ja rkl. Allikso kui eraisik oleks pidanud siin rahukohtusse kaebama, üles andma, kes teda löi ja wastutust nõudma. Sellest seletusest peaks selguma, et rkl. Piiskar'i nõudmine uurimist ette wõtta, ka niisugusel korral, kui süüdlane teada ei ole, on ekslikul alusel. (Wahelhüüe: Ega peksmine

ei käi karistuse alla. See oli ju rahwa peksmine awalikul platsil.) See käib teie algatusel karistuse alla ja siseminister on algatuste korral wäga selle peale reageerinud.

Edasi seletati politsei ülewalpidamise kohta, et politsei olla korrarikkujä; politsei pekswat, politsei noriwat tüli jne. Mulle näib, et need etteheited on ainult teatawa ühekülgse sihtjoone järele wõetud, ainult teie näete seda. Huwitaw oleks, kui wõiksite teiste kodanikkude arwamist küsida. Kas tõesti wabariigi politseid on nähtud ainult niisugusena, et ta muud ei tee, kui rikub korda, norib, peksab jne. Kui meie seda küsiks teistelt, mida arwawad nad, siis mina arwan, et mõned üksikud leiduksid, ja peaausjalikult just need, kellel politseiga just tegemist on olnud, sest igal inimesel pole mitte politseiga tegemist olnud. Harilikult on politseiga tegemist ainult nendel, kes on ise teatawat korda rikkunud. Muidugi, tulewad üksikud nendest kaebustega, et politsei nende wastu on toorelt üles astunud, neid olewat sõimanud, peksnud jne. Mis eriti puutub peksmisesse, siis minul on juba juhus olnud sellelt kõnetoolilt teatada, et kõik kaebtused, mis on politsei poolt peksuabinõu tarvitusele wõtmise kohta, ei wasta mitte tõeludele. Ka teie poolt on kahel korral, kui ma ei eksi, peksmise kaebusega wälja tulnud ja mõlemad korrad on põhjuseta olnud. (Kära pahemal pool.) Ma pean tõesti ütlemä, et minul isegi kaitsepolitsei kohta sarnaseid teateid ei ole, kus kõigerohkem seda oletada wõiks. Wälispolitseil sarnaseid juhtumisi wõib ette tulla ainult purjus inimestega, kes ise kallale kipuwad, ma ütlen, wõib sarnaseid juhtumisi olla, aga kaitsepolitsei kohta ei ole minul sarnast asja teada. Ma palun kindlasti mulle kohe teada anda, kui politsei on kedagi peksnud, ja nii pea kui üks niisugune juhtumine kusagil selgub, siis wõite kindlad olla, et sarnase juhtumise peale reageeritakse. (Kära pahemal pool. Segased wahelhüüded.) Teie wõite ise kontrolli pidada Riigikogu liikmetena, kas on sellele karistus järgnenud, wõi mitte, aga senni ei ole minul teada, et kaitsepolitsei oleks inimesi wälja pressinud, peksnud jne. Ma palun kõiki, Riigikogu liikmeid kõige esiteks, sarnaseid juhtumisi teatada, aga senni ei ole ma niisuguseid andmeid mitte saanud.

Rkl. M. Martna (sd.): Herra minister on oma seletusega wõimaluse annud wastuwaidlemisi awada. Herra minister

seletas väga iseäralisel viisil, nagu mina sest võisin aru saada, et Riigikogu liige on kaitstud politsei vägiwalla vastu ainult ametikohuste täitmise juures, see tähendab, siin ja komisjonide koosolekutel. Herra ministri arvamise järele tuleb välja, et Riigikogu liige mujal uulitsatel mitte kaitstud ei ole. (Rkl. A. Tupits kohalt: Nagu teised kodanikud. Rkl. T. Kalbus kohalt: Mina sain teisiti aru.) Ma soovin teile õnne, kui teie teisiti aru saite, mina sain nii viisi aru. (Naer). Siseminister tähendas, et kui Riigikogu liige Allikso oleks riigiametnikuna välja astunud, siis ta politseiniku vägiwalla eest oleks kaitstud olnud. Meil siin, keskpaisas, on igas asjas ikka Inglismaad eeskujuks seatud, ja ma arvan, et kui kusagilt eeskujut võtta tuleb, siis siin võiks ka Inglismaa eeskujut järele teha. Eestimaa on sedawõrd väike, ja Riigikogu liikmeid kõigest 100, nii et kuidagi wabandada ei või, kui Tallinna politsei Riigikogu liiget ära ei tunne ja selle jaoks iseäralised sildid välja panema peab. (Naer paremal pool. Hüüded: To-hoo!) Jah, mu herrad, Inglismaal ei tule seda arwatawasti hõlpsasti ette, et politsei alamkoja liikmeid ära ei tunne, vähemalt seal ringkonnas, kus nad liiguwad ja kus nendega tegemist on. Sellepärast leian ma, et siseministri seletused kuidagi viisi seda asja ei lahenda ja tema wäited ennem õnnetud, kui õnnelikud olid.

Juhataja A. Kerem: Sõna on siseministril väljaspool järjekorda.

Siseminister K. Einbund: Austatud rkl. herra Martna wõtab minu seletused hoopis teisiti, kui need olid. Mina kõnelesin wastutusele wõtmise korrast, seda oli minul tarwis seletada rkl. Piiskar'ile wastuseks, kes arutas, mispärast ei ole see asi kohtuuriija kätte läinud. Minul oli tarwis seletada nende wana kohtupidamise seaduse paragrahwide põhjal, missugusel korral läheb asi uurijale ja missugusel korral mitte, ja kunas ta rahukogu trahwiseaduse alla käib. Kas esines rkl. Allikso seal Riigikogu liikmena — selle tundemärgiga eraldatakse wastutusele wõtmise korda. Mis puutub sellesse, et wabariigi politseinikud mitte 100-dat Riigikogu liiget ära ei tunne, siis ma pean küll teatama, et niisugust kohustust politseinikudele peale panna ei saa. Kui politseikordnikud ja politsei kõrgemad ametnikud Riigikogu liikmeid ära ei tunne, siis iseenesest mõista, käidakse nendega niisama ümber, nagu iga teise wabariigi kodani-

kuga. Riigikogu liige ei ole väljaspool mitte rohkem puutumatu, kui iga teine kodanik ja politsei hoiab tema puutumatu, nagu iga teise wabariigi kodaniku isikupuutumatu.

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma ei taha siin hakata rkl. Ipsberg'i wäidetele vastu waidlema, sest nad olid juba iseenesest liig magedad, kuid mis puutub tema kõnes tähendatud palgasaamisesse, siis oli näha, et palga wäljateenimine temale kaunis wastumeelt on. Ma peatan siseministri seletuse juures, kus tähendati, et Allikso esines kui eraisik ja sellepärast võis politsei teda ka peksta. Pean tähendama, et mul dokumendid wabariigi asutustes olemas on, mis tõendawad, et praegune politseiülema abi herra Raudsepp mind väga hästi tundis, sest meie olime temaga nina nina vastu kohtus. Ka ütlesin mina sel korral, kui peksmine sündis, ja kui Raudsepp mul kõrist kinni hakkas, kõwasti, nii et ligidalseiswad isikud kõik kuulsid, et mina olen Riigikogu liige Allikso ja palun mitte kätega kallale tulla. Raudsepp ütles selle peale kõwasti: „Minul on ükskõik, kes sa oled.“ Wiimased sõnad ei taha mitte nende inimeste kõrwust, kes seda kuulsid, ära kaduda nii ruttu, nagu teie wast ehk arwate. Tunnistajaid ähwardati seda tunnistamast, kuid need ähwardused ei aja ka teisi fakte ümber, mis seal tehtud on.

Mis puutub sellesse, et politseinikud minu nime ei teadnud ja ma mitte ametikohuste täitmisel ei olnud, siis mis siseminister selle all mõtleb, sellest ei saa ma aru. Kas ma oleks pidanud ka kusagil ratsahobuse seljas olema ja töölisi majast välja rebida aitama kõige nende kraamiga? Seda wist arwatakse siin. Siis on siin aga veel teised asjad, nagu, näituseks, siseminister tõi ette, et tema ei suuda küll politseinikkudele niisugust kohustust peale panna, et nemad kõiki Riigikogu liikmeid tundma peaksid. Ometi on ta need kohused oma kaitsepolitseinikkudele peale pannud, et need tingimata Riigikogu liikmeid tundma peawad ja ei oleks mitte ülekohus, kui seda teistelt politseinikkudelt ka nõutaks. Kaitsepolitsei üksipäini ei jõua küllalt Riigikogu liigete korterid läbi puistata, siis wõiwad ju ka awalikud politseinikud appi tulla. (Paremal pool: Kommuniste tuntakse ju!) Jah, päris õige, kommuniste tuntakse sellepärast, et neid väga kerge tundma on õppida. Teie wõiksite isegi nende keeled ära tunda, kui nad neid teile läbi akna näitawad, sest teie

olete neid ju waadanud. Sellepärast ei ole mitte üleaarne, kui siin räägitakse, et tema ei ole kohustatud politseid tundma. Politsei peab tööliste saadikuid ainult nii palju tundma õppima, kui seda nende mammona kaitsemiseks tarwis läheb, aga niipea kui seda kodaniku kaitseks waja on, ei kõssatagi selle peale, waid seal organiseeritakse just wastupidi.

Kui kawatsetakse midagi mittesoowitawat päewawalgele tuua, siis seisab politsei selle eest hea, et igakord need aktid ära korjatakse, mis asja walgustada wõiksid, ja et mitte midagi walge ette ei tuleks. Ma arwan, et mul saab wõimalus olema tulewikus näitusi tuua. Kui herra siseministri poolt wast ehk kõik aktid ette tuuakse, mis ühe küsimuse kohta käiwad, kui seal esinetakse täielikult, siis tulewad päewawalgele faktid, mis näitawad, misugune see meie õigusline kord õige on. Siis tähendab teisest küljest see ka seda, et kui nüüd siseminister otsekohene on ja need aktid ette kannab, siis oleks tema tõesti rohkem rahwasaadiku ja riigiametniku kohuseid täitnud, kui ta seda isegi arwab ja wõib ka teiselt poolt kiitust leida, kui just otsekohe nende poolt, kes on mammona orjad. Ja mis siin puutub nendesse ütelistesse, et tööliste poolt on organiseeritud praegu mingisugune riigikorra kukutamine, siis on see tõepoolest just nende mõte, kes, wõib olla, ei saa mujalt leiba, ega ametit, kui organiseeritakse riigikorra kukutamise plaan, et siis põhjust oleks sõjariistu wälja anda. Need on täiesti prowotseeritud jutud selleks, et kõiki neid akte, mida kawatsetakse organiseerida, läbi wiia. Neid akte organiseeritakse, need tulewad järjekindlalt ja nad saawad igal pool awalikult olema. Ka käesolew peksmine on niisugune ettekawatsetud akt.

Kui ei wõeta arwesse seda, et politsei ise tunnistab, et tema ei olegi peksnud ja inimesed jälle tunnistawad, et nad on näinud, et politsei on peksnud, politsei aga ütleb, et nende tunnistus mõõduandew ei ole, siis tõendame, et ainult politsei tunnistusel wäärtus on, kuna teiste inimeste tunnistus kõrwale jäetakse. Kõik see kujuneb sellest wälja, et meil ei ole politseinikud tõesti mitte selleks, et riigi kodanikkude julgeolekut kaitsta ehk korda hoida, waid meie politsei on praegu selleks, et teatud mammonameeste kotte kaitsta. Kui tööline küllalt kohalik ori oma peremehele ei ole, kui tema wahast kodanlaste armust antud seaduste põhjal wastu wõiks hakata, siis hirmutatakse ja

terroriseeritakse tema nii ära, et tema ei tohi pead tõsta. Selleks on politsei iga sammu peal käepärast, igalpool meie mammonawürstidel abiks. See on meie politsei ülesanne ja selle ülesande teostamiseks on kõik ta jõud koondatud.

Siseminister K. Einbund: Ma paluksin rkl. Allikso'd arwesse wõtta seda asjaolu, et tema enese süüdistus ei ole mitte sihitud Raudsepp'a wastu, waid nende wastu, kes teda tegelikult olewat wangistanud, kes tegelikult teda löönud. Raudsepp on aga sellest süüdistusest täiesti wäljas. Tema oli kogu aja maja juures ja kui temale ette oli kantud, et üks isik sai jaoskonda wiidud, siis tundis ka Raudsepp rkl. Allikso ära, ning tegi korralduse tema wabastamiseks. Need kordnikud aga, kes tegelikult Teid tahtsid jaoskonda wiia (Rkl. J. Allikso: Raudsepp käskis), need ei tunnud Teid tõesti mitte, sest et teie esimesite tundmata eraisikuna.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud järgmised ülemineku-wormelid: Kõige pealt rkl. Allikso poolt, mis kõlab järgmiselt: „Wabariigi Walitsuse wastust rkl. Allikso peksmise ja arreteerimise asjus ära kuulates tunnistab Riigikogu, et niisugused politseiwoimude seaduserastased teguwii- sid siseministri rahulolemist teeniwad ja et nimetatud isikupuutumatus siseministri poolt sihilikult organiseeritud oli, sellepärast ei lähe Riigikogu päewakorras edasi, enne, kui seaduserikkumiste juhataja siseminister ja kõik, kes temaga solidaarsed on, tagasi on astunud ja Riigikogu liikmete isikupuutumatus jalule seatakse.“

Järgmine on lihtülemineku-wormel rks. J. Tõnisson'i poolt ja kõlab järgmiselt: „Wabariigi Walitsuse esitaja seletusi ära kuulates läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

Kolmas on rkl. K. Ast'i ülemineku-wormel: „Siseministri seletust rkl. Allikso peksmise ning kinnipidamise kohta ära kuulates leiab Riigikogu, et politsei enese poolt korraldatud juurdlust selles asjas kuidagi erapooletuks ei saa tunnistada ja et selle uurimise andmed kaugeltki ümber ei lükka Riigikogu liikme peksmise fakti, tunnistab siseministri seletused mitte-rahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi.“

Kuna raske on kindlaks teha, kumb ettepanek kaugemaleulatawama sisuga on, kas rkl. Allikso, wõi rkl. K. Ast'i oma, siis panem ma nad ses järjekorras hääletamisele, kuidas nad on sisse antud. Kõige

pealt tuleb hääletamisele rkl. J. Allikso, siis rkl. K. Ast'i ja wiimaks lihtülemineku wormel.

(Hääletatakse kordamööda kõik ülemineku-wormelid, misjuures sekretäär hääli loeb.)

Et ükski ettepanek ei ole saanud abso-
luutset enamust, siis tulewad nad teist-
korda hääletamisele „poolt“ ja „wastu“,
selles järjekorras, kuidas nad hääli saa-
nud. Hääli on saanud poolt — rkl. J.
Allikso ülemineku-wormel — 11, rkl. K.
Ast'i ülemineku-wormel 28 ja lihtülemi-
neku-wormel 38 häält; sellega tuleb siis
lihtülemineku-wormel kõige pealt hää-
letamisele. (Hääletatakse.) Lihtülemi-
neku-wormel on saanud poolt 43 häält,
tähendab absoluutse enamuse, ning sel-
lega on ta wastu wõetud.

Palun sekretääri uut arupärimist ette
kanda.

9. Kommunistlise Töölisterühma arupärimine ilma põhjusteta arreteerimiste kohta. Abisekretäär J. Bergman (loeb): Riigikogu Juhatusel. — 1. aprillil s. a. arreteeriti Tallinna nõela-töölise ametiühisuse liige Alma Libe, kelle elukoht on Toom-Waestekooli tän. nr. 22, ja tänini ei ole weel tema omaksetel korda läinud teada saada, mis asjas arreteeritud süüdistatakse. — Öösel 7—8 apr. s. a. umbes kella kahe ajal ilmusid politseikordnikud kaitsepolitsei saadetusel Baltiski maanteel nr. 32 asu-
wasse maija ja arreteerisid seal asuwa Balti puuwillawabriku töölise ja Tallinna linnawolikogu liikme Paula Järw'e ilma mingisugust süüdistust ette panemata. Samal ööl arreteeriti sama wabriku tööline Jaak Jakobson, kelle elukoht on Balti puu-
willawabriku kasarmus nr. 4, korter 8, ning Jekaterina Bross. — Öösel 8—9. apr. s. a. arreteeriti weel Krulli wabriku töö-
line Peeter Petree, kelle elukoht on Uue Tatari tän. nr. 9, korter 8.

Et nendele ettetoodud arreteeritud töö-
listele ei ole politseiwoimude ega kohtu-
woimude poolt senni ühtki põhjendatud
süüdistust ette pandud ega süüdistuse puu-
dusel ka wabastatud, sellepärast pöörab
Riigikogu Kommunistline Töölisterühm
Riigikogu poole ja paneb ette, Wabariigi
Walitsuse poole pöörata alljärgnewa aru-
pärimisega:

1) Kas on Wabariigi Walitsusel teada,
et wabariigi politseiwoimude poolt töölisi

arreteeritakse, ilma et nende wastu otse-
kohest põhjendatud süüdistust oleks?

2) Kui see asjaolu teada on, siis mida
mõtleb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et
ilma põhjusteta arreteeritud wabastataks?

3) Mida kawatseb Wabariigi Walitsus
ette wõtta, et tulewikus põhjusteta artee-
rimisi ära hoida.

Riigikogu Kommunistline Töölisterühm
palub seda arupärimist rutuliseks tunnis-
tada ja Riigikogu 14. apr. koosoleku päe-
wakorda wõtta. Riigikogu Kommunistlise
Töölisterühma nimel alla kirjutanud: J.
Wanja, J. Soans, J. Santa.

(Juhatama hakkab abiesimees
K. Wirma.)

Rkl. J. Wanja (kom.): Nagu aru-
pärimises tähendatud, on arreteerimised
praegusel ajal küll ilma mingisuguse põh-
justeta ette wõetud. Seal on ka öeldud, et
nende kohta ei ole mingisugust süüdistust
ette toodud. Need arreteerimised on küll
masselised ja ei ole palju ühelgi artee-
rimise juhtumisel süüdistusi ette toodud.
Ma tean kindlasti, et tullakse siit laua
tagant ja öeldakse põhjenduseks, et need
olla riigikukutajad. Ma wõin tähelpanu
selle peale juhtida, et riigikukutajad on
kõik need igasugused landeswehri mehed,
kes ainult tööliste esitajates riigikukuta-
jaid näewad ja uhkelt pea püsti ajawad.
Kuid süüdlasi leitakse ainult tööliste hul-
gas ja nimelt Balti puuwillawabriku wane-
mates. Neid arreteeritakse, kui riigikuku-
tajaid, ilma et seda selgeks teha oleks, et
nad, kui wabrikuwanemad süüdi oleks tei-
nud. Mis aga puutub nüüd sellesse, et nad,
kui puuwillawabriku wanemad wabriku-
walitsuse ja tööliste wahel on kohustatud
tööliste huwisid kaitsema, siis wõin ma siin
teatada, et wahekord Balti puuwillawab-
riku walitsuse ja töolistewanemate wahel
teraw on, sellepärast et wabrikuwanemad
siis, kui walitsuse ja tööliste wahel lahku-
minekud tulewad, on oma peale wõtnud
kohused tööliste huwisid kaitsta ja wahe-
korda wabrikuwalitsusega lahendada.

Wabrikuwalitsus on määranud, et töö
peab hommikul pool tundi warem algama;
seal on töötingimises lahkuminekud. Näi-
tuseks wabrikuwalitsus on sisse seadnud
nii, et seal on teatud eestööliised, kes saa-
wad teatud protsendid selle pealt, kui tööd
rohkem tehtud on ja sellepärast pannakse
töö ½ tundi ennem käima ja eestöömehed
sunnivad töölisi oma wolil ½ tundi warem
tööle tulema. Et see asi aga mitte luba-
tud ei ole praeguse tööaja määruse läbi,

kus on maksew 8-tunniline tööpäew, siis oli loomulik, et wabriku töolistewanemad neid küsimusi lahendada pidid. Et see aga mitte neile herradele ei meeldinud, siis leidsid eestõmehed, et tööliste eestseisjad arreteerida ja ära wiia tulewad. Siin on aga selge, et nende pealekaebajatel süüdistusi ei ole ette tuua, siis tahetakse mingisugust uut süüdistust ette tuua. Mis ühte teatawasse kinniwõtmisesse puutub, siis ütlesid politseiwõimud, et nemad koosolekul ei ole olnud, — kinniwõetu oli keegi Proos, — ja temalt oli küsitud kinniwõtmise puhul, mis otsustati tööliste koosolekul. Koosolekul, mille käik mulle tuttav, oli otsustamisel tulumaksu-küsimus ja seltsamal wabrikutööliste koosolekul olid wabriku politseinikud, kes segasid koosoleku korra wahele, ilma et selleks põhjust oleks olnud, ja et süüdistuseks midagi ette tuua, siis tõendasid nad, et tööliste koosolekul olla otsustatud tulumaksu mitte maksta. Mina wõin tõendada, et see otsus tõesti põhjendatud oli, sest et tulumaksu nõuti nendeltsamadelt Balti puuwillawabriku töolistelt ja wõeti iga palga wäljamaksmise juures 5% tulumaksu maha. Pärast nõuti aga seda tulumaksu uuesti, aga mitte sellest summast, mis peale endise maksu weel järele jäi, waid sellele summale pandi tulumaksu weel teatud jagu juure.

Nii oli see tööliste protest täiesti põhjendatud. Ma usun, et ei ole see ka herradele teadmata, aga neil herradel pidi mingisugune ettekääne olema, nagu uppjal ölekõrrest kinnihaaramine, et waat' see on see suur süü, mida teie seal olete teinud. Sellepärast arreteeriti töölisteesitajad; seda ei tehtud mingisugusel muul põhjusel, kui et herradele ei meeldinud, et töölistel on esitajad, kes kohustatud on tööliste ja tööandjate wahekorda lahendada; et see teile herradele siin ei meeldi, et teie hulgas on töölisteesitaja, kes tarwilisel korral tööliste eest wälja astub.

Loomulikult annab meie Wabariigi Walitsus praegusel ajal tööandjatele selleks täielise woli ja wõimaluse, et nemad wõiwad, kui tõsised kapitalistid, Eesti riigis täie õigusega talitada oma tahtmise kohaselt ja mitte mingil tingimisel seda lubada, et ka töölisteesitajatel oleks mingisugune hääleõigus niisuguse asja kohta olemas. Nii on see siis selge, et nimetatud töölisteesitajad on lihtsalt wägiwalla ohwriks langenud; neid on arreteeritud ilma et süüdistust ette oleks toodud ja sellel arupärimisel ongi põhimõtteks sarnaseid asju edaspidi ära hoida, et nad

mitte alaliseks nähtuseks ei saaks. Arupärimise algatajaks on sama wabriku tööliste protest, mis on sisse antud 275 allkirjaga ja mille allserwal märkus juure lisatud, et kõiki allkirju pole jõutud weel wõtta aja puudusel. Protest ise on järgmine: 7-dal wastu 8-dat skp. arreteeriti meie Balti puuwillawabriku töolistewanemad Jakob Jakobson, Paula Järw, Katarina Proos, O. Wors. Sellega pöörame meie, töölisel, teie poole palwega, et katsumiste Riigikogus esineda Wabariigi Walitsuse poole arupärimisega, mis põhjustel on need isikud arreteeritud ja kaua mõlewad nad neid weel kinni pidada.

Meie, töölisel, protesteerime niisuguse wägiwalla wastu ja nõuame nende wabastamist. Tallinn, 18. IV. 21 a."

Nii on siis selge, et töölisel ka ise ära näewad, et nende wanemad muud süüd teinud ei ole, kui seda, et nad tööliste kasusid kaitsenud on. Aga et see wabariigi wõimudele ja tööandjatele ei meeldi, sellepärast on siis neid arreteeritud. Ette toodut arwesse wõttes palun arupärimist wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Nüüd tuleb selgeks teha, kas on arupärimise wastuwõtmiseks tarwiline arw toetajaid liikmeid. Ma palun neid, kes selle arupärimise wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. (Loetakse hääli). Arupärimine on saanud poolt 30 häält, — sellega on teda tarwiline arw liikmeid toetanud ja arupärimine on wastu wõetud. Nüüd tuleb weel ära kuulata Wabariigi Walitsuse arwamist wastamise aja kohta. (Siseminister kohalt: Ma olen walmis kohe wastama.) Siseminister on teatanud, et ta walmis on kohe wastama. Ettepanek on tehtud wastust kohe ära kuulata. Teist-suguseid ettepanekuid ei tehta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Wastu ei ole keegi. Sellega on ettepanek wastu wõetud.

10. Siseministri Siseminister K. seletus. Einbund: Austatud rahwaesitajad! Riigikogu Kommunistline Tööliiterühm oma arupärimises küsib kõige pealt, kas on Wabariigi Walitsusel teada, et wabariigi politseiwõimude poolt töölisi arreteeritakse, ilma et nende wastu põhjendatud süüdistusi oleks. Panen wastama, et see mitte teada ei ole. On teada, et arreteeritud, eelwalwe alla wõetud, on isikud, aga see ei ole teada, et nende wastu süüdistusi ei oleks. Arupä-

rijad seletawad arupärimise sissejuhatawas osas, et mispäraast ei ole süüdistust arretereitutele ette pandud ja mispäraast ei ole süüdistust teatatud nende eelwalwe alla wõetute perekondadele ja sellelt seisukohalt välja minnes tulewad nad otsusele, et kodanikka wõetakse kinni, ilma et neile öeldakse, milles nad süüdi.

Ja, tõesti, kord ja seaduslik kord on niisugune praegu, et kodanik on uurimise alla wõetud teatawas süüdistuses ja temale enne süüdistusakti kokkuseadmist süüdistust ette ei panda. Uurijad uuriwad süüdistusmaterjaali ja selle põhjal kokkuseatud süüdistusaktid ütlewad siis ära, mis asjas teatawaid isikuid süüdistatakse. (Rkl. M. Bleiman kohalt: Mis asjus neid siis öieti süüdistatakse?) (Rkl. J. Piiskar kohalt: Aga põhiseaduse § 8?). Loomulik, et uurijad ei anna ka süüdistatawate perekondadele teada süüdistusmaterjaali, mille põhjal nad süüdistusakti kokku seawad. (Kõneleja kõnet saadawad alalised wahelhüüded pahemalt poolt — Kom. Töölisterühmast, Iseseisw. sots. rühmast ja Sots. dem. rühmast). Et eksiariwamisi ära hoida tahaksin ma teid tutvustada selle korraga, kuidas praegu eelwalwe alla wõtmisel toimetatakse (Rkl. M. Martna kohalt: No, see kord on wist küll õige keeruline.) ja misuguse seaduse põhjal seda tehakse.

Üleüldise kubermangu seaduse § 23 põhjal on politseil õigus eelwalwe alla mitte üle 2 nädala wõtta isikuid, kes täielikku kahtlust äratawad riikliste kuritegude toimesaatmises. Teiseks, igal ajal läbiotsimisi ette wõtta kõigis ruumides. See on sõjaseisukorra seadus. Tähendusega siia juure: walwe alla wõtmise ja walwe alt wabastamise kohta tehakse kohe määrus, millest ärakiri läheb prokuröörile otsekohe. Ühtlasi teatakse sellest kohe siseministrile, kellel on õigus oma kirjaliku korraldusega eelwalwet pikendada kuni 1 kuuni, arreterimise päewast arwates. Ma pean tähendama (Rkl. J. Allikso: Et alati pikendate.), et kaitsepolitseil kohtuwõimudega, nimelt prokuratuuriga, on niisugune hea wahekord, niisugune hea koostöötamine, et tegelikka pikendusi siseministri poolt senni, peale ühe juhtumise Narwas, ei ole mitte olnud. Kaks nädalat on selleks küllalt, et eeluurimist kaitsepolitsei poolt lõpetada ja asjad üle anda kohtuwõimudele. Ja käesolewal korral on see sündinud samasuguselt. Süüdistused nende wastu on olemas, politsei juurdused on toimetatud, prokuröör on süüdistusmaterjaali wastu wõtnud ja nüüd

oleneb prokuröörist, kas ta wabastab, ehk ei wabasta mitte, tähendab, oleneb kohtuwõimudest.

Niisugune on kord ja sellest korrast ei saa politsei ja ka kaitsepolitsei mitte üle astuda ega teisiti talitada. Wabastawad kohtuwõimud, siis on loomulikult süüdistus politsei poolt tõstetud ilmaaegu, ehk ei ole olemas seda kartust, et süüdistataw wõiks ennast eeluurimise alt kõrwale hoida, siis ka wabastatakse. On aga kõik need eeldused olemas, et tema kõrwale hakkab ennast hoidma, kuriteo jälgi hakkab ära kaotama, siis ei wabasta ka mitte kohtuuriija. See on see harilik kord ja käesolewal korral ei ole üleastumisi sest korrast olnud. Samuti ei ole ka masselisi arreterimisi, nagu rkl. Wanja omas kõnes ette kannab, olnud, waid on olnud wiimastel päewadel üksikute inimeste eelwalwe alla wõtmisi, tõesti põhjendatud andmete järele.

Teine küsimine: Kui see asjaolu teada on, siis — mida mõtleb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et ilmapõhjusteta arretereituid wabastataks? Politseiwõimud käiwad käesolewal korral täiesti seaduses ettenähtud teed, sellepäraast on käesolew küsimine ses arupärimises ka wastatud, sellega, et ilma põhjusteta et wõeta eelwalwe alla mitte kedagi. Kui aga ometi riiklistes kuritegudes kahtluse korral keegi eksikombel on sattunud eelwalwe alla, siis on loomulik, et ta otsekohe selle ilmsikstulmisel politsei enese poolt wabastatakse, ehk peale 2. nädalat, kui see asi on prokurööri kätte läinud, prokuröör tema kohe wabastab.

Kolmas küsimine: Mida kawatseb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et tulewikus põhjusteta arreterimisi ära hoida? — Käia ettenäidatud seaduste korra järele ilma kõrwale kaldumata. Mis puutub süüdistusmaterjaalisse ettetoodud isikute wastu, siis ei ole minul kahjuks seda materjaali wõimalik ette tuua. See on eeluurimise materjaal, mis prokurööri kätte on läinud ja uurimine selle kohta ei ole weel lõpetatud. Ma ei loe enesel mitte õiguseks eeluurimise materjaali Riigikogule awaldada. (Rkl. M. Martna: Kõik on korras, Shipka peal on waikne!).

Rkl. K. Ast (sd.): Teen ettepaneku enne kui edasi minna, waheaega määrata. (Rkl. W. Linnamägi: Wara on weel!).

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud waheaega määrata. Sõnasoowijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Panen

selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Wähemus on wastu. (Wahelhüüe paremalt poolt: Hääled ära lugeda!). (Rkl. M. Martna: Ausad ristiinimesed, õhk on küllalt paks!). Soowitakse hääle äralugemist? Ma palun siis weel kord neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. (Loetakse hääli). Kes on selle wastu? (Rkl. M. Martna: Need ei tarwita hingamiseks hapnikku!). Sellega on see ettepanek waheaega määrata 32 häälega 27 wastu, wastu wõetud. Kuulutan waheaaja.

(Waheaaja algus kell 7,40 min.):

Peale waheaega algab koosolek kell 8,07 m.

Juhatab abiesimees K. Wirma.

Sekretääri kohal abisekretäär J. Bergman.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb päewakorras edasi. Kas on arupärijad wastusega rahuldatud, wõi tehakse ettepanekuid läbirääkimisi pidada?

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma teen ettepaneku läbirääkimisi kohe pidada.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud läbirääkimisi pidada. (Hääletatakse). Wastu on mõned üksikud. Sellega on otsustatud läbirääkimisi kohe pidada.

11. Läbirääkimised siseministri seletuste puhul ja ülemineku-wormeli wastuwõtmine.

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma ei saa isikliselt rahul olla siseministri seletusega, kui seletatakse, et wäga loomulik on,

et töölised arreteeriti ja leitakse, et see nimelt sellepärast tarwilik on, et uurimist toime panna tahetakse. Mina tean aga, et suuremad riigiwargad ja riigiwastased lastakse wabalt elada ja uurimist toimetatakse siis, kui nemad kunni kohtuotsuseni wabad on. Töölisi aga, kelle kuritegewus kusagil pool wälja ei paista, on tarwis jalamaid arreteerida ja ilma et neile mingisugust süüdistust ette oleks pandud, hakatakse asja uurima, ilma järele kaalumata, kas sellel inimesel süüd üleüldse leitakse. Minul ei ole praegu mitte meeles, aga ma arwan, et need on raudteeametnikud, kelle kohta ajalehed laialt kirjutawad, et nad on suuri kuritegusid toime pannud, kuid kusagil pool ei ole meie kuulnud tööliste esitajate kuritegusid — ei rahwa suust, ega ka kirjandusest. Pealegi olen ma seda ajakirjanduses kuulnud, et ei ole põhjust

leitud suuremaid riigiwargaid raudteeametnikka kohe arreteerida, enne kui kohtuotsus oleks tehtud, sest et see asjata kannatus ja pealesurumine süüdistatawa perekonnale oleks. Praegusel juhtumisel ei panda mitte tähele, kui wiletsasse seisukorda satub tööliseperekond, kui tema toitja uurimise otstarbel wahi alla pannakse, ja siis alles temale süüd otsima hakatakse.

Siin toodi ka ette, et kedagi ilma põhjusteta kinni ei wõeta, et kõik sünnib seaduse piirides, kuid ometi on awalik, et sel korral, kui töölisteesitajad kinni wõeti, awalikku süüdistust nende wastu ei olnud. Siseminister seletas, et wõimatu on ka parlamendi kõnetoolilt awaldada eeluurimise materjaali, mina aga wõin tõendada, et seal mingit süüdistust ei olegi ja wõib olla, kui 1. mai mööda saab, et siis mingisugust süüdistust ei leitagi ja kinniwõetud isikud wabaks lastakse. Mina juhin tähelpanu selle peale, et sõjaseadus, mida järkjärgult ära kaotada lubati, leiab praegusel juhtumisel järgulist kõwenemist. Seda sõjaseaduse kõwenemist on walitsusel selleks tarwis, et siis põhjendusi ette tuua, et waadake, meie toimetame nende ja nende paragrahwide põhjal. Käesolewal juhtumisel panen mina Kommunistlise rühma nimel järgmise ülemineku-wormeli ette: „Siseministri seletust tööliste arreteerimise kohta ära kuulates leiab Riigikogu, 1) et arupärimises nimetatud töölised on arreteeritud ja hoitakse kinni ilma mõjuwate põhjusteta, ja 2) rõhutab, et sõjaseadus, mis on wõimaldanud ja edaspidigi wõimaldab sarnaseid arreteerimisi, tuleb ära kaotada kõige kiiremas korras, ning läheb päewakorras edasi“.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Herra siseminister seletas, et käesolewal korral on talitanud politsei täiesti seaduslisel alusel ja kindlate seadusnormide piirides; ta olla nimelt tarwitanud sõjaseisukorralist seadust, mis lubab politseil kodanikka arreteerida ja neid kinni pidada 2 nädala jooksul. Wäliselt on siseministri seletus täiesti korrekt ja seaduspärane, kuid ma tuletan meele, et esimene arupärimine Riigikogus üleüldse oli, nimelt Sots.-dem. rühma arupärimine, — sõjaseisukorra edasikestwuse asjus. Sel korral toonitasime meie iseäranis, et sõjaseisukorra edasikestwmine juriidiliselt kahtlane on ja küsitaw on kas üleüldse peale selle, kui põhiseadus on maksma pandud, on õigustatud sõjaseisukorra edasikestwmine. Meie seisukoht oli tol korral juba

niisugune, et sõjaseadus oleks pidanud lõppema, kui põhiseadus maksma hakkas; samasugusel seisukohal asub meie rühm ka praegu. Sõjaseisukorra edasikestmiseks ei ole õiguslist alust, ei ole ka tarvidust praegust olukorda hinnates. Nii on see alus ise, millel põhjeneb siseministri seletus, iseenesest kõikuw ja meile mitte wastuwõetaw. Selle põhjendusega ei wõi meie ennast mitte rahuldatuna tunda, kui tahetakse kõik, mis praegu sünnib, kodanikkude õiguste rikku-mise alal, õigeks mõista ainult sõjaseisukorra, edasikestmisega. See seadus on praegu ülekohtune, ei ole mitte õige ja samuti ei wõi ka õiged olla kõik need sam-mud, mis selle erakorralise seaduse põhjal korda saadetakse. Meie rühm leiab, et siin on peaküsimus, mida peaks arwesse wõtma Riigikogu, sõjaseisukorra edasikestmise küsimus. Riigikogu peab Wabariigi Walit-susele mõista andma, et sõjaseisukord, üle-üldse erakorraline seisukord, enam edasi kesta ei wõi, et aeg oleks meie põhiseaduse teostamisele üle minna, oleks aeg arwesse wõtta kõiki neid kodanikkude õigusi, mis on põhiseaduses kirja pandud.

Meie räägime kogu aja demokraatlisest wabariigist, demokraatlistest wabadustest, et meie oleme riigi ülesehitamise ajajär-gust wälja kaswanud, et meie oleme hari-liku riigikorra juure jõudnud, kuid tegeli-kult oleme meie ikka mingisuguse erakor-ralise seisukorra juures. Meie ei jõua ikka selle hariliku riigikorra juure, ei jõua kunagi oma põhiseaduse juure. Seda asja-olu tahab meie rühm ka praegusel momen-dil alla kriipsutada ja nendes motiivides ei saa meie endid rahuldatuks tunnistada. Ühtlasi peab ütleva, et Kommunistlise rühma poolt ettepanud ülemineku-wormel seda momenti täie õigusega alla kriipsu-tab, kuid esimese osaga ei wõi mitte ühi-neda, sellepärast et materjaal ei ole mitte ette kantud, mille järele üksikuid arreteeri-tud inimesi süüdistatakse. Meile on selle asemel öeldud, et asi on edasi antud kohtu-uuri ja kätte, ja kui see nii on, siis otsustab kohtuwõim, kas kinnipidamiseks põhjust on wõi mitte, kuid praegu ilma sellekohase materjaalita ei wõiks mitte öelda, et arre-teerimised põhjendamata on. Kuid üks on õige, et neid arreteerimisi ei tohi ette wõtta selles korras, nagu nad on ette wõetud, see on sõjaseaduse põhjal. Põhisea-duse põhjal peaks harilik kord maksma hakkama, et ainult kohtuuriijate käsul wõiks inimesi arreteerida, ja siis on algu-sest peale see kord olemas, et arreteerimise juures on teatawad tõsised andmed, mis

lubawad inimese kodanikuõigusi kitsen-dada.

Sotsiaaldemokraatlise Töölise Partei nimel panen ette järgmise ülemineku-wormeli: „Siseministri seletust ära kuulates leiab Riigikogu, et erakorraliste seisukor-dade edasikestmine õigustamata on, mis-pärast ka arreteerimisi erakorraliste sea-duste põhjal olla ei tohi, ja läheb päewa-korras edasi“.

Rkl. A. Hansen (is.): Herra sise-ministri seletus jättis mulje nagu oleks kõik korras—(На Шинке все спокойно.) — kuid siiski iga kodanik, kes asjaoluga lige-malt tuttaw, näeb koguni teist, peab koguni teist tunnistama. Meie peame teadma, et see moment, mis siin ette toodi nende arre-teerimiste kohta, nende üksikute kohta, ei ole mitte ainus juhus. Meie teame ka, et wabariigi wangimajades, „demokraatli-tes“ wangimajades ei ole mitte üksikud kinni, waid tuhanded töölised. Nende päe-wade sees meie kodanline leht „Waba Maa“ tõi nimelt artikli, mis kandis peal-kirja „kurb statistiline arwustik“. Selles artiklis oli ära tähendatud, et meil on nii ja nii mitu tuhat kodanikku wangimajades. (Rkl. A. Tupits: Kui palju neid ära tapeti?). Jah, tõepoolest küsige seda kah, kui palju neid ära tapetakse, teie, kes selle wõimuga ligidases ühenduses olete, peak-site teadma, kuipalju nendest tapetud on, peaksite ka teadma, kui palju nendest rööw-lid on, kui palju kinni istub töölisi. Wangi-majad on nii täis tuubitud, et ei ole kuhu panna. Seda wõib täie õigusega alla kriip-sutada, et neist, keda kinni wõetud, suur hulk on, keda kinni peetakse poliitilise meelsuse pärast, kõik ei ole mitte aida-murdjad, (Wahelhüüe: Ega iga wargapoiss poliitiline süüdlane ei ole). hobusewargad ja rööwliid. Hiljuti kõnelesin kellegi parem-poolse herraga, kes amnestiakomisjonis on ja kes ütles, et inimesi peetakse kinni aastaid, ilma et neile mingisugust süüdis-tust ette panna oleks. See herra tähendas, et amnestiaküsimus tuleks tõesti kiires kor-ras lahendada. Kriipsutan alla, et see oli parempoolne herra. Mul on andmed, et need nähtused ei ole mitte üksikud, kus inime-sed ilma süüdistuste ettepanemata kinni istuwad. Arreteerimisi tuleb meil igapäew ette. Arreteerimise sõnumeid tuleb maa-kondadest ja teistest linnadest. See on eriti arreteerimiste kohta.

Teiseks teame meie, et sõjaseaduse põh-jal on weel kinni raudtee liit. Kord anti talle tegewuseks luba, kuid praegu on luba

ära wõetud. Nagu kuulda on asi kohtus. Ei tea missugune kindralkuberner seal wõidab, kas endine wõi praegune. Sõjaseaduse kätte all on kinni pandud ka mitmed teised tööliste organisatsioonid. Neil päewil leidis aset noorproletaarlaste ühingu sulgumine. Tulewad kõmulised teated, nagu minewal aastal, kus ametiühisuste tegelasi mitu korda arreteriti. Sünnib niisama, nagu läinud aastal, mil herra Tõnisson, siit kõnetoolilt teatas, et Harjuwärawa mäelt tulnud keegi ja rääkinud seda ja seda. Milleks see kõik on ja milleks sarnaseid asju seletatakse ja üles otsitakse? Nagu juba tähendasin, wõeti 1919. a. ja 1920. aastal ametiühisuse liikmeid mitmekordselt kinni, kuid lasti pärast lahti põhjustel, et ei jõutud nende süüdistuseks paragrahwe leida. Meil on olnud mitmed niisugused süüdistused ja protsessid. Selles peitub midagi. Missugused kaaluwad materjaalid on nende kohta, keda wiimasel ajal kohtu ette tassitakse? Siin on tõepoolest mingisugune sihikindel prowokatsioon, üleskihtus suuremale tööliste weristamisele. (Wahelhüüde paremalt poolt: Teil on werekuningad). Milleks wiidi kuulipriksid eramajadesse, milleks jagati hiljuti sõjariistu ja käsigraanate wälja? Kõigest sellest wõib järeldada, et siin on midagi kawatsusel, siin tahetakse midagi kätte saada ja seda tehakse sõjaseaduse kätte all, nagu rhs. Palwadre täna öieti rõhutas. Ei tahaks siin pikalt peatada, (Rkl. J. Seljamaa: Parem on.) kuid teisest küljest rõhutatakse meil, et suhkruhinnad alanewad, ja kui töölistele tulewad ühe ehk teise nõudmisega, siis räägitakse, et meie läheme normaaloludele ligemale ja nõudmistega tuleks oodata jne. jne. Poliitilises mõttes ei ole teie weel normaal oludesse jõudnud. (Rkl. A. Jürman: Täie õigusega). Wõib olla tõepoolest, et teie ei ole suutnud kõiki agaramaid töölistejuhte wälja noppida. Teie kirjutate, waadake, Ameerikast sõidab nii mitu kommunisti siia, kes kõik intelligent inimesed on ja kes töölistejuhtideks wõiwad olla. Selleks teie prowotseerite, et kõiki agaramaid tegelasi kõrwaldada, et siis herra siseminister wõiks tulla ja teile, herred kodanlased, rahustuseks, nagu siin juba tähendati, öelda: „На Шипке все спокойно“. Ma ei taha siin pikalt seda asja puudutada ja teatan, et meie toetame Kommunistlise Töölisterühma üleminekuwormeli. (Wahelhüüded: See oli teada juba).

Rkl. J. Allikso (kom.): Herrad Riigikogu saadikud! Mina ei taha teile

selgeks tegema hakata tööliste süüd. Töölistel on süüdlased kurnamise korra wastu wõitlemises. Senni kaua, kui teie selles sihis edasi lähete, saab see töölisteklass, kelle teie, enamus, olete ajanud ise üles eneste wastu, ja sennikaua, kui teie kurnamise kord muutunud ei ole ja kui teie sepi- sete protsesse töölisteklassi wastu, keda teie kurnate. Kui teie protsesse sepi- sete selleks, et taltsaks teha neid, kes teie kurnamise wastu wõitlewad, keda teie saatnud olete Isborskisse, tosinat wiisi tassitud Rahumäe küngastele, turbarabadesse ja igale poole, keda teie maalt wälja saatnud olete, siis eksite teie raskesti. Sest kui teie edasi wõitlete nende abinõudega, siis kasvab igapäewaga rohkem wägiwalla wastu wõitlejate hulk, seda terawamalt peab töölisteklass enesekaitseks wälja astuma ja selle wägiwalla wastu wõitlema. Kui teie oma kurnamise korda ikka rohkem wägiwallaga kindlustate, siis peab töölisteklass niiwõrd suurema wägiwalla organiseerima, et seda kurnamise korda murda. Sellepärast teadke, et nemad süüdlased on ainult selles, et nad wõitlewad wägiwalla wastu, aga mingisuguse inimliku asja wastu süüdlased ei ole. Ja sellest süüdistusest wälja minnes olenevad kõik need protsessid. Teie peaksite ometi, kui aumehed otsekohe awaldama, et teie ise sepi- sete neid protsesse teie kaitsepolitseide läbi ja protsesside juures on ainukesed tunnistajad ikka ainult teie kaitsepolitseinikud ja nende seletusi ja tõendus arwesse wõttes wõeti inimesi kinni ja mõisteti neid surma. Pidage meeles 33 protsessi. Seal olid tunnistajad jällegi kaitsepolitseist. Teie tõendate, et ei ole ühtegi isikut, kes kinni istuks ilma süüdistusega. Seda ütles ka täna siseminister, kes arwas, et ei maksa nii wäiklaste asjadega wälja tulla. No, mina igatahes arwan, et see ei ole wäiklane asi, kui inimene kinni wõetakse ja teda kinni peetakse. Siseminister arwab, et inimene, kes kinni on, wõib wastu-kohtukäiku alustada; ja kui tema seda mitte teinud ei ole, siis on ta otsekohe süüdi.

Mis puutub herra Palwadre ettekäändesse, et selles arupärimises ei ole ära nähtud süüdistus, ja et meie ülemineku- wormelis ei ole neid süüdistusi nimetatud, siis on tema arwamine wõlts; niisama wõlts on ka teie töölisterühma pealkiri, niisama wõlts on, et teie töölistepartei olete. (Wahelhüüded paremalt poolt: Wennad lähewad tülli. Kaäge ära, kumb kõwem! Naer). Ei maksa teil sugugi nii pai nagu teha; wähemalt ma näen, et teie tunnistate

õigeks siseministri teguviisi; tunnistage parem õigeks, et nii kaua kui kodanlus teostab oma kurnamise korda, olete teie tema wahwad Siioni wahid ja toetate kodanluse wägiwalda. (Sagedad wahelhüüded ja naer).

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma tahan sõna wõtta ainult lühikeseks faktiliseks märkuseks. Mina ei ole mitte süüdi, kui rhs. Allikso minu kõnest pole aru saanud. (Üleüldine naer). Et rhs. Allikso asjast aru ei saa, see ei ole mitte esimene kord ja arwatawasti ka mitte wiimane. Mina ei ole mitte öelnud, et arupärimises eneses ei ole põhjusi ette toodud, waid ma ütlesin, et need süüdistused, mis põhjust on annud kinni wõtta, meil praegu ei ole üleüldse teada. Siseminister neid ette toonud ei ole, waid ta ütles täna sellest samast kantslist, et asjad on kõik antud kohtuuriija kätte. Ühtlasi tuletan ma ka meele, et rhs. Allikso umbes 10 minutit tagasi sellest samast kantslist seletas, et meie kohtud ei ole weel mitte klassiwõitluse surwe all ja et tema ise on kohtus käinud ja kohus olla wäga erapooletu olnud. Siseministri seletust ära kuulates ja rhs. Allikso sõnu uskudes, mis ta weerandtunni eest ütles, s. o. et asi juba kohtu kätte antud, ja kohtud meil praegusel ajal, nagu rhs. Allikso tõendab, klassiwõitluse alla ei paindu, oli mul põhjust rhs. Wanja ülemineku-wormeli esimese osa wastu rääkida, sealjuures hukka mõistes; see käib niihästi praeguse kui ka edaspidiste juhtumiste kohta, et politseil üleüldse õigus on kaitsekorra põhjal inimesi kinni wõtta.

Juhataja K. Wirma: Ette pandud on kaks ülemineku-wormeli. (Rkl. A. Tupits paneb ette weel ülemineku-wormeli). On weel antud kolmas ülemineku-wormel rhs. Tupits'i poolt: „Siseministri seletust Kommunistlike rühma arupärimise peale üksikute isikute wangistamise asjus ära kuulates, läheb Riigikogu päewakorras edasi“. Kas nõutakse ka teiste ülemineku-wormelite ettekandmist? — Ei nõuta. Siis asun ma nende hääletamisele. Kõige pealt tuleb hääletamisele rhs. Wanja poolt ette pandud wormel, siis rhs. Palwadre oma ja lõpuks rhs. Tupits'i poolt ette pandud ülemineku-wormel. Asun hääletamisele. Kes on rhs. Wanja poolt ette pandud ülemineku-wormeli poolt, palun käed üles tõsta. Kes on wastu? Mulle näib, et suur enamus wastu on. Kas nõutakse häälte äralugemist? (Pahemalt poolt: Ikka ära lugeda). (Paremalt poolt ja keskelt: Ei ole vaja).

Häälte äralugemist ei nõuta. Sellega on siis rkl. Wanja ülemineku-wormel tagasi lükatud. Palun rahu. Teine ülemineku-wormel on herra Palwadre poolt sisse antud. Ma palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Mulle näib, et suur enamus wastu on. Kas soowitakse häälte äralugemist? — Ei soowita. Sellega on see ettepanek suure enamuse wastuseisemiselt tagasi lükatud. Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Tupits'i poolt ette pandud lihtülemineku-wormel. Kes on selle wastuwõtmise poolt? Kes wastu on? Mulle näib, et suur enamus wastu on — ei, poolt on. Kas nõutakse häälte äralugemist? Ei nõuta. Sellega on rhs. A. Tupits'i poolt ette pandud ülemineku-wormel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure. Palun sekretääri arupärimist ette lugeda.

12. E. Sd. T. P. Rk. Sekretäär rühma arupärim. we- J. Bergmani rise kokkupõrkamise (loeb): Ööl wastu kohta „Lootuse“ 11. apr. 1921. a. seltsimajas. leidis Tallinnas „Lootuse“ seltsima-

jas juukselõikajate ametiühisuse piduõhtul piduwõõraste ning korrapidajate wõimude wahel kokkupõrkamine maad, mille juures 6. jaoskonna wanem politseikordnik Karl Malter elukardetawalt haawata sai, hulk eraisikuid läbi pekseti ning lõpuks wiis inimest wangi toimetati.

Usalduswääriliste isikute käest kogutud andmete põhjal olid selle kurwa loo üksikasjad lühidates joontes järgmised: Umbes kell kaksteist öösel, mil ettekanded juba lõppenud olid, ning saalis tantsiti, ilmusid pidu ruumidesse kaks ohwitserimundris noortmeest, kelle ülewälpidamine arwama sundis, et nad mitte päris kaines seisukorras ei olnud. Nooredmehed sõlmisid pidulwiibiwate naisterahwastega tutwust ja wõtsid tantsust elawalt osa. Poolteist tundi hiljem tuli ühel nimetatud ohwitseridest kellegi pidul wiibiwa eraisikuga tantsulekutsutawa naisterahwa pärast sõnawahetus, misjuures ohwitser oma wastast rusikaga näkku löi. Tülitsejaid ruttas „Lootuse“ seltsi liige Jaup rahustama, kuid ohwitser tungis ka temale rusikatega kallale, sealjuures karjudes, et tema linna komandandi platsadjutant Kitwelt olewat. Hiljem näitas kärategija ka tõepoolest sellekohase isikutunnistuse ette. Kitwelt'ile tuli abiks teine eelpoolnimetatud ohwitse-

ridest, kes end ka linna komandandi platsadjutandi ütles olevat, nimega Kirmann. Mõlemad nooredmehed ähwardasid publikumi peale rewolwritest lasta, pidulisi wangi toimetada ja tarwitasid kõigejämendamaid söimusunu.

Korrapidajate manitsemine mõjus siiski niiwõrd, et ohwitserid lõpuks rahulikuks jäid ning wahejuhtumist likwideerituks oleks wõinud lugeda, kuid seal ilmus seltsimaja Tallinna linna politseiülema abiline Raudsepp, kellele juhtumisest wahepeal telefoni teel teatatud oli ning, kes oma moodi „korda jalale“ hakkas seadma. Ta karjus: „Kuulutan politsei nimel kõik arreteerituks!“ ning küsis platsadjutandilt Kitwelt'ilt, keda kinni wiia. Kitwelt näitas Jaup'i peale, kellele Raudsepp kätega kõrisse tormas. Tekkis rüselamine, mille juures Jaup põrandale langes. Maaslamajat peksis politseiülema abiline Raudsepp ohwitseride abiga kõige tooremal moel.

Siin segas asjasse 6. jaoskonna politseikordnik Karl Malter, öeldes: „Ärge pekske teda, kuulake ta ometi üle“. Kuid ohwitser Kitwelt, kes wahepeal ümberolijatele „Lootuse“ seltsi korrapidajatele rewolwripäraga hoope jagama oli asunud, laskis Malter'ile ilma hoiatuseta kuuli rindu, haawates õnnetut elukardetawalt.

Pärast seda wõeti politseiülema abilise Raudsepp'a korraldusel kõik need isikud, kes korrarikkujaid ohwitserisid rahustada olid katsunud, wahi alla, teiste hulgas ka „Lootuse“ seltsi esimees Rikman ja seltsi kassapidaja Rakman. Wangistatawad said peksa. Korrarikkujad ohwitserid on aga mõlemad wabad, samuti ka politseiülema abiline Raudsepp.

Kõiki kirjeldatud asjaolusid hinnates ja arwesse wõttes, et siin õiguslise korra jämeda rikkumisega ning korrapidajate wõimude, eriti kõrgemate sõjawäelaste ulaka ülewälpdamisega tegemist on — paneb E. Sots.-dem. T. P. Riigikogu rühm Riigikogule ette Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega pöörata:

Kas on Wabariigi Walitsusel teada: 1) et 11. apr. käesolewal aastal Tallinnas „Lootuse“ seltsimajas juukselõikajate ametiühisuse poolt korraldatud piduõhtul Tallinna linnakomandandi platsadjutant leitnant Kitwelt wanemale politseikordnikule ilma ühegi põhjuseeta kuuli rindu laskis, 2) et Tallinna linna politseiülema abilise Raudsepp'a ning Tallinna linna komandandi platsadjutantide Kitwelt'i ja Kirmann'i poolt mitmeid isikuid nimetatud pidul pekseti, ja 3) et sama Raudsepp'a

korraldusel wiis eraisikut pidul korrarikkumise ja ametiwõimudele wastuhakkamise ettekäände all arreteeriti, kuna aga rahurikkumise peasiüdlased, teiste hulgas politseikordniku Malter'i elukardetawalt haawaja ohwitser Kitwelt, wabadusse on jäetud?

Kui walitsusel need asjaolud teada on, mida mõtleb siis walitsus teha:

1) et süüaluseid kohtulikule wastutusele wõtta,

2) et tulewikus sarnaseid õiguslise riigi aluseid uuristawaid juhtumisi ära hoida?

Seda arupärimist palume täna Riigikogu istumise päewakorda wõtta ning rutuliseks tunnistada.

Arupärimisele on alla kirjutanud K. Ast, A. Palwadre ja J. Wain.

Rkl. K. Ast (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tarwitades õigust, arupärimise põhjenduseks sõna wõtta, ei taha ma teie tähelpanu mitte kaua koormata; kuna täna liiategi hulk arupärimisi käsil, tahan ma seda enam ajaga ökonoomselt ümber käia. Et arupärimises eneses need motiivid on ette toodud, mille põhjal ta sisse on antud, siis tahan ma eestkätt mõned parandused ja täiendused selle juure lisada. Käesolew arupärimine seati kokku kohe peale sündmust, esialgselt kogutud andmete najal, ja sellepärast ei ole kirjeldus mitte täpisealne. Kõige pealt oleks waja nimetada, et ohwitseride nimed on walesti üles tähendatud: Kitwelt'i asemel peab olema Kitwell ja Kirmann asemel — Kerberg. See on üks asi; edasi ei ole õige, et kärategijad ohwitserid kell 12 ajal oleks pidule ilmunud, waid nad tulid sinna umbes kella poole kahe ajal. Umbes weerand tundi pärast nende ilmumist oli skandaal juba käimas. (Pahemalt poolt: Agarad poisid.) Siis oleks mul weel öelda, et mitte hulk pidulisi ei ole läbi peksetud, nagu arupärimises on nimetatud, waid on mitmed inimesed hoopis saanud, peksetud on aga ainult kahte. (Üleüldine naer.) Mina nimetan peksemiseks seda, kui inimest klopitakse teatawa aja jooksul ja teatawa järjekindlusega. Kõigesuurem kannataja, kes kõigerohkem peksta on saanud, on seltsi liige Johanson. (Üleüldine naer.) Ma arwan, et herrad rahwasaadikud wõiksid peksulugu ilma naeruta pealt kuulata, sest meile endile wõib ka niisugune lugu juhtuda, niisugune kaasus osaks saada. (Rkl. A. Tupits: Kes norib, küll see saab.) Kõige rohkem kannatanud on eelnimetatud Jo-

hanson; temal on nimelt 9 haawa peas ja peale selle on tal keha peal õige palju muhke. Johanson peksja oli politseiülema abi Raudsepp ja mõned teised korrapidajatest. On pekstud weel teisigi õige kõwasti, kuid mitte nii, et oleks weriseid haawu jäänud. Wäga korralikult tuubiti Jaupi koridoris, peksja seesama Raudsepp oma kiire käega. Ohwitserid ei ole Raudseppa mitte aidanud. Need on parandused, mida selle arupärimise tekstile tarwis oli teha.

Kui nüüd aga küsitakse, mispärast on arupärimine üleüldse sisse antud, siis oleks wastus, et muidugi mitte selle üksiku juhtumise pärast, mida liiategi võib seletada osalt kui alkoholi mõjul toimepandut. Niihästi ohwitserid kui politseiülema abi Raudsepp olid joobnud, sedasama peab ka mitme pidulise kohta ütleva. Miks meie asja siiski ette toome, oleneb sellest, et sarnased juhtumised hakkawad meil süsteemiks kujunema.

Austatud rahwasaadikud! Ma ei taha mitte tungida politseiaparaadi kallale. Mina pean koguni meie välispolitsei kohta, kes meil uulitsatel korda peab, ütleva, et wabariigi esimestel aegadel see politsei mitte mingisuguseid kaebtusi enda kohta pole wälja kutsunud. Samuti ei ole ka meie kriminaalpolitsei kohta midagi paha öelda. Halba oli kuulda ainult endise luuramise osakonna ja pärastise kaitsepolitsei kohta. Wiimasel ajal on aga just meie välispolitsei kõrgemate wõimude kohta tihtilugu kaebtusi olnud, et nad wägiwalla tegusid teewad, mida aga meie herra siseminister omale kohuseks on wõtnud kõigil juhtumistel kaitsta ning wabandada. Näituseks toon rkl. Soansi arreteerimise loo. Selles ei leidnud herra siseminister mitte midagi iseäralikku, ta ei leidnud iseäralikku selles, et politseinikud tuleandmise awasid inimese peale, olles ise wäljaspool hädaohtu, tule awasid ainult sellepärast, et inimene nende käsku ei täitnud. Awati tuli ilma, et lastaw katsetki oleks teinud politsei peale lasta ehk politsei käest ära põgeneda. Herra siseminister arwab, et asi kõigiti korras ja et niiwiisi võib politsei weel teine kordki talitada.

See oli esimene juhtumine, mis üksikuid politseiametnikka julgustas edaspidistele wägitegudele. Pärastistel juhtumistel, näit. rkl. Allikso peksmise asjus, on herra siseminister püüdnud muuseas uurimise materiaali nii ette kanda ja uurimist nii korraldada, et midagi järele ei jäänud, mille eest politseinikka wastutusele wõtta. Kui nii-

wiisi edasi tahame sammuda ja ikka ja alati kõrgemate politseinikkude seaduswastaseid tegusid kaitsta, siis jõuame warsti sinna, kus kogu politsei wastu alalised süüdistused hakkawad kostma, mille tagajärjel politseist kõik korralikud elemendid põgenewad; selle põgenemise tagajärjel on õnnetud ametisse määramised ja lõppude lõpuks kõige politseiaparaadi täielik rikkiminek.

See on üks põhjus, mispärast meie tarwilikuks leidsime käesolewal juhtumisel arupärimisega esineda. Teine põhjus oleks see, et asjasse on segatud ka sõjawäelased, kes siis, kui skandaal juba lahti puhkes ja löömine käimas oli, ennast korruga kuulutasid korrapidajateks. Kuni skandaali lahtipuhkemiseni ei olnud „Lootuse“ seltsimajas mingisugust korrapidajat wõimu linnakomandandi poolt komandeeritud, kui aga peksmine hoosse sattus, siis korruga tõmbasid skandaali algatajad paberi wälja, et nemad olla korrapidajateks komandeeritud ja neil olla õigus nüüd, kell 2 öösel, pidu ära lõpetada ja piduwõõraid wangistada. Hoolimata sellest, et üks neist walekorrapidajatest politseiametnikule kuuli rindu laskis, (olgu küll juure tähendud, et tema, see laskja, õieti mitte ei teadnud, et ta politseiametniku peale laskis, sest wiimane ei olnud ametiriites) ei arreteeritud mitte skandaali tegijat ohwitseri, waid arreteeriti politseiülema Raudseppa poolt piduperemees ja teised seltsi liikmed, kes pidul olid korda loomas. (Pahe-malt poolt: Nad oleks wõinud ära põgeneda.) Ei saanud põgeneda, ka uulitsal püüti neid.

See on selles loos kõigeimelikum, et korrarikkujad lasewad teisa wangi panna, ise jääwad wabaks. Pean küll juure lisama, et pärast lasti 5 inimest wabaks. Meie ei tea, kuhu see asi on antud, enne kui walitsuse esitaja siin esineb. Esialgu on aga lugu niiwiisi, et piduperemees wastutusele wõeti, kuna aga ohwitser, kes elukardetawalt teist inimest haawanud, wabaks jäi. Mis see näitab? See näitab, et meil püütakse seal, kus asjasse kuidagi wiisi sõjawäelased, olgugi küll mitte kohuse täitmise juures, segatud, asjale niisugust käiku anda, et sõjawäelaste patud tsiwiil inimesed lunastama peawad. See on sarnane endise tsaariwalitsuse aegsele arusaamisele, mida meie demokraatlikes sõjawaes igatahes olla ei tohi.

igasuguste walearwamiste kõrwalduks olgu tähendatud, et mina mitte ühegi sõnaga ei taha määrada ega puudutada

Eesti sõjawäe au, aga mina arwan, et Eesti sõjawäe au ei nõua mitte seda, et üksikuid isikuid, kes küll sõjawäelase mundrit kannawad, aga sealjuures ennast huligaanidena ja logarditena ülewal peawad, mitte ei karistataks. Nende kaitsemist ei nõua sõjawäe au mitte, waid nende kaitsemine on Eesti sõjawäe au teotamine. Sellest seisukohast läheme meie wälja ja see on üheks motiiviks, mispärast meie praegu ei wõi arupärimist sisse andmata jätta. Kõike seda lühidalt seletades, palun austatud Riigikogu liikmeid, seda arupärimist wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Kõige pealt pean kindlaks tegema, kas sel arupärimisel on wastuwõtmiseks tarwiline arw toetajaid. (Hääletatakse.) Ma näen, et kaugelt üle 25 hääle on. Kas nõutakse äralugemist? Äralugemist ei nõuta, sellepärast on arupärimine wastu wõetud. Nüüd tuleb kindlaks teha arupärimise arutamise aeg. Wabariigi Walitsuse esitaja teatab, et ta nõus on kohe wastust andma. Palun neid, kes selle poolt on, et kohe arutamisele asuda, käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu ei olda, sellega on see ettepanek wastu wõetud.

13. Sõjaministri seletused arupärimise peale kokkupõrkamise kohta „Lootuse“ selt-simajas. Sõjaminister J. Soots: Austatud rahwasaadikud! Wabariigi Walitsus on wolitanud mind arupärimise peale wastama. Wabariigi Walitsusel on teada, et öösel wastu 11. aprilli s. a. oli kokkupõrkamine (Wahelhüüe pahemalt poolt: Meie ja nende wägede wahel.) politseinikkude ja rahwa wahel „Lootuse“ saalis. Niisama on Wabariigi Walitsusel teada, et selle juhtumise puhul said 5 inimest arreteeritud. Kuid mis puutub nendesse peensustesse, mis arupärimises ette on kantud, siis näitab juba see asjaolu, kui meil täna herra Ast paranduse esile tõi, et esialgne arupärimise tekst ei wasta kõigiti tõele. Selle asja kohta on liikumas väga mitmesugused wariandid. Et õiget varianti teada saada, leidis Wabariigi Walitsus tarwiliku olewat järgmisel päewal seda asja kohtuuriija kätte anda, kes ka uurimisega kohe algust tegi. Kohtuuriijal oli täieline õigus ja wõimalus neid isikuid arestist wabastada, keda tema leidis wõimaliku wabastada olewat ehk jälle neid arreteerida, keda tema heaks arwas. Terwe asi on siis nüüd kohtuwõimude käes ja ei

kuulu mitte walitsuse kätte. Kui asi on juba kohtuwõimude kätte antud, siis ei ole walitsusel mingisugust õigust sellesse asjasse ennast segada. Sellepärast ei wõi Wabariigi Walitsus sisuliselt selle arupärimise peale ligemaid teateid anda, sest see oleks uurimise materjaali awaldamine, mida makswate seaduste järele mitte ei tohi teha. Wabariigi Walitsus loodab, et kohus wastawa otsuse teeb ja need, kes süüdlased on leitud olewat, saawad ka wastawa karistuse. Lõpuks pean ma protesteerima niisuguste ütelnuste wastu, mis herra Ast siin ette tõi nende sõjawäelaste kohta, kelle kohta kohus weel oma otsust ei ole annud.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud awada kohe läbirääkimisi. Et teisi ettepanekuid ei ole, siis panen ma selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Wastu on 1. Sellega on otsustatud läbirääkimisi kohe awada.

14. Läbirääkimised Rkl. A. Pal-sõjaministri seletuse puhul ja ülemineku-wormeli wastuwõtmine. wadre (sd.): Siin on mitu korda juba toonitatud, et ei wõi mitte arupärimistega nii kaugele minna, et üksikutest kakelustest ja üksikutest wahejuhtumistest arupärimisi teha. See on täiesti õige waade ja teda tuleb ka arwesse wõtta. Kuid selle arupärimise põhjendamises seletas juba rkl. Ast, et siin mitte üksik wahejuhtumine, üksik kakelus ei ole põhjust annud arupärimisega esineda, waid nimelt see asjaolu, et wiimasel ajal niisugused korrariikumised igapäewaseks nähtuseks kipuwad saama, mis näitab, et meil korrakaitstes mitte korda ei ole ja just sellepärast on käesolew arupärimine sisse antud.

Wabariigi Walitsuse esitaja herra sõjaministri seletust ära kuulates peab ütlemata, et see seletus mitte ei taba neid motiive, mille põhjal arupärimine on sisse antud. Neid küsimusi ei saa mitte nii kergelt lahendada, öeldes, et asi on kohtuuriijate käes. Neis asjus ei ole mitte tarwis ainult kohtuotsust, waid on ka tarwis neis asjus administratiiv akte. On tarwilik, et sise-minister katsuks politseiaparaadist niisugused elemendid wälja heita, kes mitte korrakaitseks ei kõlba. Niisama peab ka sõjaminister oma ametkonnas selle eest hoolt kandma, et ka seal niisugused juhtumised ette ei tuleks. Need kurwad juhtumised, mis siin on ette tulnud, ei leia meie sõja-

wäes mingisugust heakskiitmist. Kui rkl. Ast mõne paranduse esialgse arupärimise teksti kohta siin ette tõi, siis ei muuda see sisuliselt sugugi asja. Ei ole sugugi tähtis, kas rahurikkujad tulid kell 12 öösel pidule wõi pool kaks, selles ei ole midagi asja pehmendawat. Kui rkl. K. Ast siin selles mõttes arupärimist parandas, et kõik kinniwõetud pole mitte läbi peksetud, waid ainult hoopaa saanud, kuna ainult paar tükki nendest on läbi peksetud, siis jääb see juhtumine igatahes samaks kurwaks nähtuseks, mille wastu peab protesteerima. Mina arwan, et sõjawägi oma enamuses ja meie ohwitseride koosseis niisuguseid oma kaaswõitlejaid mitte kaitsema ei hakka, kes tema au määriwad. Sõjaminister peaks peale selle, et asi on kohtu kätte antud, abinõusid tarwitusele wõtma, et meie sõjawägi wõiks oma au kõrgelt kanda, et ta oleks puhas niisugustest isikutest, kes tema au määrida wõiwad.

Selles mõttes ei leia meie mitte, et praegune Wabariigi Walitsuse wastus meie arupärimise peale täies ulatuses õige oleks, et Wabariigi Walitsus tahaks aru saada nendest motiividest, mis meil on olnud põhjuseks arupärimise sisseandmise juures ja tahaks sarnased nähtused kõrwaldada.

Oma rühma nimel panen ette järgmise ülemineku-wormeli: „Sõjaministri seletust ära kuulates ja Wabariigi Walitsuse tähelepanu selle peale juhtides, et korrakaitset wõib usaldada ainult sarnaste isikute kätte, kes kodanikkude õigustest lugu peawad ja ise korrarikumisi wälja ei kutsu ning oodates, et käesolewal juhtumisel siüalused korrarikkujad korrakaitssjad seaduslikule wastutusele wõetakse, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

Rkl. W. Ernits (sd.): Arupärimisi korrarikumise asjus on meil wõrdlemisi õige palju tulnud ja käsitatakse neis korrarikumist politsei poolt, kusjuures ikka tähendatakse, et teatud õnnetu juhtumise puhul alkohol mitte oma mõju awaldamata pole jätnud. Kuid alkoholi mõju walgustatakse õige wähe, kuna ometi toonitama peaks, et peapõhjus just selles peitubki. Mina arwan, et kui Riigikogu liikmed wähegi alkoholi küsimuse üle lugenud on, siis on neil teada, et joobnud inimest kaine inimese seisukohalt waadata ei wõi. Temal on oma loogika, oma tundmused ja oma isesugune arusaamine asjadest. Mina leian, et kui nüüd Riigikogu kaine inimese seisukohalt hakkab otsustama joobnud inimese tegude üle, siis teeb ta õieti tegu,

mis loogika wastu käib. (Üleüldine naer. Pahemalt poolt: Siis waja Riigikogule ka wiina anda.) (Juhataja: Ma palun rahu.) Ma ütlen selle kohta ainult nii palju, et niikaua, kui wõimalus on antud juua, niikaua kui need wõimalused kõrwaldatud ei ole, tuleb niisuguseid arupärimisi ikka ja ikka jälle, kuid targemaks meie sellega ikkagi ei saa.

Siseminister K. Einbund: Austatud rahwaesitajad! Ma ei taha mitte seda materiaali ette kandma hakata, sest et seda materiaali minul ei olegi (üleüldine naer), sest et ta on kohtuuriija käes, aga kõrwalt andmete järele paistab see asi pisut teisiti, kui arupärimises on ette toodud. Juba sellepärast on see asi kaunis iseäralik, et ajalehtedes on ilmunud „Lootuse“ sündmuste kohta 2 versiooni. (Pahemalt poolt: Üks ametlik ja teine erapooletu.) Mõlemad on seltskonnast wälja läinud, nii et ametlikka versioone ei ole. Kumb pool tõeludele wastab, seda näitab lähemalt kohus. (Rkl. M. Martna kohalt: Keegi wist on ikka kuuli rindu saanud ja wist ikkagi kellegi käest.) Kuid tegelikult on asi nii olnud, et ka need korrapidajad ametnikud, — ma kõnelen praegusel korral mitte ohwitseridest, waid Tallinna linna politseiülema abi tegewusest, — et korrapidajad ametnikud on ka tõsiselt täbarasse seisukorda sattunud. (Pahemalt poolt: Kui nad purjus olid.) Mitte sugugi. Mul on teateid, et neid „Lootusesse“ kutsuti. „Lootuses“ oli kakelus lahti ja telefoni teel kutsuti politseist abi. Saadeti kohale politseiülema abi. Politseiülema abi seda teada saades, et kakelus on, ilmus kohale. Kuid korrapidajad, kuulda saades, et platsadjutant politseist abi kutsus, tegid otsekohe eneste wahel maha, et seda ei lase nemad mitte sündida, tulgu ta aga. See oli nende wahel maha tehtud ja seda tunnistas isegi kordnik, kes omale surmawa haawa rindu sai ja kellel põhjust küll oli erapooletult otsustada. Mina arwan, et sel kordnikul ei olnud mingisugust põhjust enne surma, sest kõik arwasid, et ta sureb, isesugustes teisedistes asja walgustada. Otsekohe, kui politseiülema abi on sisse ilmunud, tulid temale purjus „Lootuse“ korrapidajad wastu ja hakkasid teda oma poolt peksma. Politseiülema abil, kes oli kutsutud korda pidama, ei jäänud muud nõu üle, kui pidi ennast kaitsema, ja seaduse järele oleks tal õigus olnud sõjariista tarwitada niisugusel korral, kui temale kallale tungitakse. Arusaadaw on, et sõjariista mitte ei tarwitatud ja tema oli sun-

nitud ennast löökriistaga kaitsma. Kui platsadjutant seda pealt nägi, et politseiülema abi kallale tungiti, tõttas tema, rewolwrit välja wõttes, Raudsepp'ale appi. See kordnik aga, kes erariietes oli, nähes, et platsadjutant läheb rewolwriga Raudsepp'a poole, oli sellest järelduse teinud, et ka see ohwitser läheb politseiülema abi peksma, nii tunnistab tema ise, ja teie herra Ast, ärge raputage ühtegi kätt selle peale, lugu on tõesti nõnda, — läinud ja haaranud platsadjutandil mõlemast olast kinni, et teda selles takistada. Sel korral aga, kui ta platsadjutandi oladest kinni haaranud, käänanud see ümber, ja lasknud teda.

See lugu ei ole küll mitte punkti pealt nii moodi ajalehtedes awaldatud, kuid kogu see asi on niisugune kompromiss, et ta punktipealt mitte õige ei ole. Et aga niisugused asjad kõigest hoolimata päewakorrale tulewad, siis peawad ka nemad uuritud saama. Herra Palwadre rahustuseks pean ma ütleva, et administratiiv korras on politseiülema abi tegewuse kohta juurdlus toime pandud. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Kelle poolt?) Siseministeeriumi poolt. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Kelle kätte nimelt on see asi antud?) See on usaldatud siseministeeriumi iseäraliste käskudetäitja ametnikule, kes mitte pole politseiametnik. Selle juurdlusega saab välja selgitatud, kas Raudsepp'al tõesti oli õigust niiviisi talitada, wõi mitte. Mina isiklikult arwan, et politseiametnik tõesti rohkem närwiik on olnud, kui ta niisugusel korral oleks pidanud olema. Seda materjaali weel mitte teades, mida uurimine selgitab, seisab tema süü kõige pealt selles, et ta kakeluse kohale ilmus üksipäini, mida politseiametnik mitte ei tohi teha. Ma pean aga ütleva, et Raudsepp on wahwamees ja Wene sõja ajal on tema wahwuse eest kõik ristid saanud. Politseiametnik ilmudes niisugusele kakeluse kohale üksipäini, satub ikka ja alati täbarasse seisukorda. Ma kujutan enesele ette, et ta sisse minnes sattus peksjate wahele, seda on ka teised kordnikud tõendanud, kes seal enne ees olid. See on juba tema üks eksisamm. Oleks ta läinud korrapidaja salgaga, ei oleks mitte niisuguseid sekeldusi ette tulnud.

Ma loodan, et administratiivne juurdlus selgitab igatahes lähemal päewil Raudsepp'a tegewuse ja ülespidamise. Sellest peawad kindlaks tehtud saama tagajärjed teenistuse korras. (Wahelhüüe: Ah, see oli „Lootuses“.) Wäga wõimalik, et ka

„Lootus“ sarnane koht on, kus niisugused asjad ette wõiwad tulla. Siis paluksin ma austatud Riigikogu liikmeid siiski wastu wõtta see teadmine, et ka wiimasel ajal välispolitseil mitte sarnast süsteemi ei ole, nagu herra Ast tahtis öelda. Et wiimasel ajal see tõesti nii oleks, selleks ei ole rohkem juhtumisi ette tuua, kui see Allikso lugu, mis kaugeltki mitte selge ei ole, ja üks wana juhtumine, mis on jällegi sündinud kaitsepolitsei poolt ja mitte ei olnud korraldatud välispolitsei poolt, nii et välispolitsei on täiesti puutumata. Välispolitsei kohta ei wõi ka rkl. herra Allikso rohkem ette tuua, kui ainult seda Allikso asja. (Wahelhüüe rkl. Allikso poolt: „Marina“ ees ja töölistemaja ees.) (Naer.) Noh, see luua lugu, see on niisugune ebamäärane lugu, niisugune sündmus, mida mitte ei wõi seada ühendusse välispolitseiga. Nõnda ei oleks minu arwates mingit põhjust arwamiseks, et politseis oleks niisugune süsteem, waid just wastuoks. Wõin tõendada, et politsei paraneb kõigi tundemärkide järele, sest praegu tuleb läid elementa just sisse. Meie halbu elementa praegu otsekohe sealt välja heita ei saa, sellepärast, et meil ei ole paremaid otsekohe asemele panna ja meie ei wõi wõtta sõjawäest ohwitserisid ja panna sinna praegu jaoskonnaülemaks, sest politseiteenistus tarwitab oskust, teadmist ja seadusetundmist, kuna seda ka ühel wanelmal ohwitseril — ma mõtlen praegu kapteni aukraadi — wist mitte ei ole ja sellepärast käesolewal aastal algab meie politsei õpetamine sellekohase politseikursuse kooliga, kus nii hästi juriidiliselt kui ka distsipliini poolest isikuid ette walmistatud saab, ja selle läbi on meil wõimalus lähema aja jooksul juhatajaid ja ülemaid kaswatada ja mahutada neid alamate ametnikkude asemele. Ma loodan, et poole aasta jooksul wabariigi politsei koosseis mitmeti palju teisena välja näeb, kui ta wõib olla praegu on ajutiste jõudude juures.

Rkl. J. Laidoner (põl.-k.): Austatud rahwaesitajad! Arupärimises toonitati, et see on üks harilik kõrtsikakelus; aga arupärija toonitas ka seda, et poleks siin tarwis olnud seda arupärimise näol ette tuua, kuid leidis selles mingisuguse süsteemi, kus walitsuse esitaja iseäranis kaitseb politseid ja et siin on sihikindel politsei kuritarwitus kodanikkude wastu ühest küljest ja teisest küljest nimetas ta huliganismust ohwitseride keskel, kes endale palju rohkem lubawad, kui seda wõiks olla. Noh, austatud rahwaesitajad,

mina kõiges selles loos, mis siin on ette toodud, ei näe mitte muud midagi, kui harilikku kõrtsikakelust. Kõrge kogu on seda kakelust pealt kuulnud rohkem üle tunni aja ja rohkem kui tund aega oleme teda arutanud. Kas meil siis tõesti mitte muud mingisugust tööd ei ole? Nagu walitsuse esitaja toonitas, et need ohwitserid, kes seal olid, ja ka korrapidajad olid joobnud. Mina ei näe mingisugust iseäraldust selles, et purjus inimeste wahel võib kakelus tulla. Meil, kus terve seltskond joob, kus tuhanded panged wiina ära juuakse, meie imestame, et kusagil on tulnud kakelus ja otsitakse seal mingisugust süsteemi. Ei ole seltskonna kihti, kus joomist pole, juuakse seltskonnas, juuakse tööliste keskel, joowad rahwasaadikudki, karskust pole kusagil, igal pool juuakse. Loomulik on ju, et joobnud inimesed tihtilugu kaklema lähewad ja purjus inimesed üsna kergesti sõjariistu tarwitama hakkawad.

Siin on tähendud, et niisugused juhtumised iseäralise süsteemi moodustawad ja et sõjawäes see süsteem iseäralise huligaansuse omandanud on. Mina ei näe siin aga muud midagi, kui üksikut juhtumist, mille sarnaseid harilikult ikka ette tuleb, kui inimesed joobnud on, ja walitsus on kõik teinud, mis võimalik, et asjasse võimalikult pea selgust tuua ja asjasse süüdlastena segatud isikutele wastawat karistust määrata. Herra A. Palwadre tähendas siin, et oleks pidanud tarwitusele wõtma mingisugused administratiiv abinõud. Herra Palwadre on aga jurist ja teab väga hästi, et sõjaseaduse järele isikule enam administratiiv karistust peale panna ei saa, kui ta juba kohtu all on, sest kohtu karistus on palju suurem, kui administratiiv karistus. Nõnda et, kui on kohtu alla antud need herrad, kes joobnuna sellest kakelusest osa wõtsid, siis teab herra Palwadre väga hästi, et sõjakohus joobnud olekut mitte pehmendawa põhjusena ei wõta, waid ümberpöördukt — see karistust weel suurendab, ja nõnda need herrad wastawa karistuse saawad, kui nad süüdlased on.

Siseminister tähendas siin, et politseinikud mitte purjus pole olnud, kuna wastu tõendati, et nad joobnud olnud. On wiimane wäide õige, siis on sellest väga kahju meie seesmisele korrale. Aga sellegi pärast ei usu ma mitte, et meil politseis kunagi joodud ei oleks, nõnda et selle sündmuse peale siin, kui erakorralise peale, waadata ei saa. Kõigist järeldame selgesti,

et siin tegemist hariliku kõrtsikakelusega ja herra W. Ernits tähendas väga õieti, et kui meie tahame seda asja loogiliselt waadata, siis ei leia meie siit muud süsteemi, kui joomisesüsteem, mille järeldustena tekiwad sarnased kõrtsikakelused. Meil, rahwasaadikutel, ei kõlbaks sugugi seda asja tundide kaupa arutada. (Rkl. Lattik kohalt: Kõrts kinni!) (Rkl. J. Piiskar kohalt: Aga arutatakse siiski!).

Rkl. A. Jürman (põl.k.): Ma panen ette lihtülemineku-wormeli, sest herra A. Palwadre ülemineku-wormelis on ette nähtud administratiiv karistuse nõudmine, mida siin aga sugugi tarwis pole, sest et asjale harilik kohtukäik on antud ja ta harilikus kohtukorras otsustatud saab, ilma et iseäralisi administratiiv karistuse abinõusid tarwis oleks käsitada. Sellepärast panen ette järgmise lihtülemineku-wormeli: „Wabariigi Walitsuse esitaja seletust Sots.-dem. rühma arupärimise peale wahetuhtumise kohta „Lootuse“ seltsimajas ära kuulates, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“ (Rkl. J. Lattik kohalt: Ja paneb kõrtsi kinni).

Rkl. A. Palwadre (sd.): Minust on walesti aru saadud, mispärast ma seletuseks siin paar sõna öelda tahan. Herra Jürman ütles, et minu poolt ettetoodud wormel sisaldab mingisuguste administratiiv karistuste nõudmist. Ma ei tea, kas herra Jürman siin mitte nõnda wale wormeli ei mõelnud, sest minu ülemineku-wormelis ei ole mingisugusest administratiiv karistusest juttu ja arwatawasti herra Laidoner wiis herra Jürman'i segadusse. Herra Laidoner toonitas samuti, nagu oleks mina administratiiv karistusi soowitanud. Mina rääkisin administratiiv abinõudest selles mõttes, et meie ei wõi leppida mitte sellega, et asjale kohtulik käik antakse, waid siseminister ja sõjaminister peaksid wastawad abinõud tarwitusele wõtma ja selle eest hoolitsema, et sarnased nähtused politseinikkude hulgas ja ka sõjawäes enam ei korduks ja et sarnaseid juhtumisi ära hoida võib nimeit administratiiv korras. Tuleks puhastada politseiaparaat, ja sõjaministeeriumi ametkond sarnastest isikutest, kes oma teenistusele wastawal kõrgusel ei seisa. Seda peaks arwesse wõetama politseiametnikkude komplekteerimise juures. Waat see on administratiiv abinõu, millest ma rääkida tahtsin ja mida, ma arwan, praeguseid juhtumisi arwesse wõttes, tingimata tarwitusele wõtta tuleks.

Kui teie siin räägite, et need on kõik üksikud juhtumised, siis küsin ma, mida moodustab siis õieti süsteem. Ka tema on ainult rida juhtumisi, mis üksteisega teatawal viisil seotud. Meil on kogu aja sarnased üksikud juhtumised ette tulnud ja herra siseminister peaks selle peale tähelepanu pöörama, et üksikud peksmise juhtumised politseis korduivad nähtused on. Siseminister teab ise, et tema enese poolt on üksikute peksmislugude kohta uurimine käima pandud. Peksmist tuleb ka mujal, väljaspool Tallinnat ette. Ka sellest peaks siseminister teadma ja nende nähtuste kõrvaldamiseks ja lõpetamiseks ei ole küllalt, kui ainult öelda, et asi on antud kohtu kätte ja süüdlane saab karistatud. Tuleks enne juba selle järele wadata, et politseiaparaat niisugustest elementidest puhas oleks, et sarnased isikud sinna üleüldse sisse ei pääseks, kes korda rikuwad, ja selles mõttes rääkisin ma administratiiv abinõudest, mille abil neid nähtusi kõrvaldada võib, mitte aga administratiiv karistusest ainult. Meie ülemineku-wormelis juhitakse nimelt tähelepanu selle peale, et iseäranis sisemise korra kaitsemiseks, selle korra loomiseks ja isikute walimiseks wõetagu arwesse asjaolu, et meil üksikuid peksmise nähtusi tuleb väga tihti ette. Tuleks neid üksikuid nähtusi vähendada hakata, tuleks neid kõrvaldada. Seda tunnistame meie tarwilikuks, selle peale juhime meie tähelepanu. Administratiiv karistusi on rkl. Jürman mingisuguses teises ülemineku-wormelis välja lugenud.

Juhataja K. Wirma: Sisse on tulnud kaks ülemineku-wormeli. Ma panen hääletamisele esimeseks rhs. A. Palwadre ülemineku-wormeli ja siis rhs. Jürman'i lihtülemineku-wormeli. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus on rkl. Palwadre wormeli wastu. Kas soowitakse hääle äralugemist? Ei soowita. Sellega on ee ülemineku-wormel tagasi lükatud. Siis ma palun neid, kes on rahwaesitaja Jürman'i poolt sisseantud lihtülemineku-wormeli poolt, kätt üles tõsta. Kes wastu? — Mulle näib, et enamus on poolt. Sellega on rahwaesitaja Jürman'i poolt sisseantud ülemineku-wormel wastu wõetud. (Wahelhüüe: Lõpetada.) Ma kuulen lõpetamise ettepanekuid. (Hääled Tööerakonna keskelt: Wara!) Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juure. Palun sekretäri arupärimist ette kanda.

15. E. I. S. T. P. Sekretäär J. Bergman (loeb): Riigikogu rühma arupärimine wahejuhtumiste kohta koolides. Riigikogule. Arupärimine Wabariigi Walitsusele. — Käesolewal kooliaastal tulewad ette, peaasjalikult keskkoolides, järjest sa-genewad juhtumised ja nähtused, millest selgub, et wahekord õpilaste ja kooliadministratsiooni wahel just wiimase tegewuse ja ülespidamise tõttu järjest halweneb ja selle tagajärjel õhkkond tekib, kus õpilase isik täitsa alla surutakse, õpilane nagu miskiks wäärtuseta asjaks muutub. Ses õhkkonnas on maad leidnud juba rida üksikasju, mis ei tohiks ette tulla wähegi normaalseis kooles.

Nii, näituseks, kadus Tallinnas ühe keskkooli (kommertsikooli) õpilane jäljelt ja leiti hiljuti uppunult järwest. Petheris lahkus kümme-kond õpilast koolist — protestiks riigikoolinõuniku tegewuse wastu. Tartu õpetajate seminaarist heideti hiljuti välja kaks õpilast sellepärast, et nad olid julenud õpilaste ringis referaat-õhtul awaldada teistsuguseid arwamisi, kui paar õpetajat ja direktor, ning et üks neist ei pooldanud ametlikku arwamist luule tek-kimise ja tähtsuse kohta.

Tallinna tütarlaste gümnaasiumist heideti välja õpilane wahejuhtumise pärast, milles ta esines klassi edustajana ja mille tekkimises haridusministeeriumi nõukogu leidis süüdlased olewat: a) õpetaja, „kunni wäljakutsuwuseni kõrgis läbikäimises lastega ja lubamata terawa tooni tarwitamises, ning liig silmatorkawas operaatule najamises klassis“ ja b) kooli-juhataja, „et ta talitab ebakohaselt: teades õpilaste kawatsustest (eeltähendatud wahejuhtumise suhtes), laseb märgata, et ta nendele kaasa tunneb; et ta mõjub kaasa koolis iseäralise raske õhkkonna tekkimiseks; et ta ei suuda küllalt erapooletu olla jne.“

Et kõigi nende andmete põhjal haridusministeeriumi nõukogu siiski välja jõudis „rööpaseadja“, s. o. õpilase juure ja ta koolist välja heitis, teistele asjaosalistele ainult noomitust tehes, kuigi õpilase wastu midagi muud ette tuua polnud, kui „lubamata teadaanne õpetajale klassi ees, isiklise wiha wäljawalamine õpetaja peale ja klassiedustajate koosolekul osawõtmine küsimuste otsustamisest, mis terwete klas-side õpilasi puudutawad“, siis näitab see fakt selgesti, et siin ei ole tegemist mitte üksikute juhuslikkude nähtustega, waid et haridusministeerium nendega päri olles

neid näib püüdwat arendada mingiks kasvatussüsteemiks.

Eeltoodut silmas pidades paneme ette Riigikogule pöörda Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1. Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et mitmel pool keskkoolides tarwitatakse haridusministeeriumi teades ja toetusel õpilaste wastu äärmist hoolimatust ja surwet, mis on annud põhjust mitmesugusteks wahetuhtumisteks koolides ja ulatanud kunni õpilaste lahkumiseni koolist, enesetapmiseni ja põhjuse ta wõi ilmawaate pärast õpilaste koolist wäljaheitmiseni.

2. Mis kawatseb Wabariigi Walitsus teha, et niisugused pedagoogiliselt lubamatud wõtted ja nähtused edasi ei kestaks.

3. Kas ja kuidas kawatsetakse wõimaldada eeltoodud wäärnähtuste tagajärjel kannatanud õpilastele hariduse jätkamist.

4. Missugustele alustele ja põhimõtetele on rajatud praegune haridusministeeriumi koolipoliitika üleüldse.

Palume see arupärimine wõtta Riigikogu homse koosoleku päewakorda.

Tallinnas, Toompeal, 20. aprillil 1921 a.

E. I. S. T. P. Riigikogu rühma nimel alla kirjutanud: J. Piiskar, P. Abramson, Oskar Gustawson, A. Hansen.

Rkl. J. Piiskar (is.): Siin on eelmise arupärimise puhul öeldud, et ei olla ikka süsteemi, olla ainult üksikud juhtumised. Raske on wahet teha, millal algab süsteem, millal üksikud juhtumised lõpevad. Aga mulle näib, et kui need juhtumised ikka sagedamini korduwad, et meil siis juba süsteemiga tegemist on ja sellepärast puudutab meie arupärimine süsteemi. On ju teada, et näituseks meie õpetajate wabameelsem osa on asunud arutama ja püüab läbi wiia kooli uuendust selles mõttes, et kooli ligindada rohkem moodsale koolile ja eemale wiia sennisest weneaegsest koolist. Kuid ametlikkudes asutustes, nagu haridusministeeriumis, ja eriti keskkoolide juhatustes näib walitawat teine wool. Seal nähakse järele aimawat neid kuulsaid tsaariaegseid eeskuju sid, mis nähtawasti rahu ei anna. Nii tekib wastolu, kus ühelt poolt küll õpetajate kongressidel, küll õpetajate päewadel kõneldakse ja arutatakse kooli ümberloomist, kuna tegelikult õhkkond mitmel pool eriti aga keskkohtades — Tallinnas, Tartus — täiesti teine on. Tammutakse endisi radu ja haridusministeerium ei ole senni võimaliku ega tarwiliku leidnud olewat, esineda mingisuguse kawaga, ei walitsuse

deklaratsioonis, ei mingisugusel teisel puhul. Nii, et keegi ei tea, missugustele põhimõtetele tema tegewus on rajatud, ja missuguseid sihte ta tahab kätte saada. Tegelikult aga, kui waadata seda tegewust ja poliitikat, siis jääb kõige pealt niisugune mulje, et koole, eriti keskkooles, püütakse muuta mingisuguste poliitiliste püüete tallermaaks. Kodanlistes ajalehtedes, „Postimehes“, „Tallinna Teatajas“ jne., püütakse ühtelugu mõista anda, et kool ei tohi olla poliitiline asutus, koolis ei tohi poliitikat ajada. Näidatakse üksikute pahempooliste õpetajate peale ilmawaate pärast sõrmega, kuid ei tooda ette ühtegi fakti, mis näitaks, et nad poliitikat kooli oleks wiinud. Need, kes kangesti koolis poliitikat kardawad, on just hakanud koolis poliitikat ajama. Kooli on hakatud tegema poliitiliseks tööriistaks. Meie kristlikud erakonnad on enesele ülesandeks teinud ilmalikkudes koolides kodulootundi delgi, geomeetriliste seaduste ja wormelite arutusel jne. usuõpetust õpetada. (Üleüldine naer.) Ma ei taha siin pikemalt peatada, waid rõhutaks siin ainult seda, et meil on isegi nii kaugele mindud, et õpijõu seisukoht ja waade õpilasele pühaduseks on, mida arwustada ei tohi ja mille kohta teisel arwamisel ei tohi olla. Kui arwustada juletakse, siis wõib warsti koolist wälja lennata, nagu seda mõned juhtumised lähemast minewikust näitawad. Meie kooli hakatakse kodanluse poolt klassiwoitluse ja poliitilise agitatsiooni tallermaaks muutama, nagu seda on politsei kohta rõhutatud. Kõige selle tagajärjel on tekkinud raske õhkkond, mille wastu õpilaskond on hakanud reageerima. Missuguses õhkkonnas wiibiwad praegu need õpilased, kelle wanemad kuuluwad töörahwa hulka, wõi kelle wanematest teatakse, et nad punased on; sellest ei taha täna üksikasjaliselt kõnelda. Meil on sarnaseid koole, kus osale õpilastele tehakse wõimatuks õppida, sest et nad punased olla. Kui teie waatate isegi meie kodanlisi noorte organisatsioone, kes täiesti kodanluse hoole ja kaitse all on, siis näete, et sealgi ei olda sugugi rahul selle õhkkonnaga, mis koolis walitseb. Kõnelege üksikutega, ilmawaate peale waatamata, ja teie kuulete, et keegi ei taha kuidagi leppida praeguse korraga. Õpilased on mitmel pool koolist wälja astunud ja otsiwad kohta, kus wõiks peatama jääda. Need ei ole sugugi kommunistid, keda tahetakse otsida ja kelle otsimise meie haridusministeeriumi asutused omale ülesandeks näiwad teinud olewat. Meie

teades on ju selleks politsei. Harilikult on need noored, kes ei jõua walitsewat õhkkonda wälja kannatada. Juba arupärimises on tähelpanu juhitud mõne wäga tõsise juhtumise peale, kus õpilased enesetapmiseni on wiidud. (Rkl. W. Linnamägi kohalt: Kas seal on kool süüdi?) Teie arwate muidugi, et see on õpilaste eneste süü, aga lubage selle peale ka teisiti waadata. Enesetapmisele ei minda mitte tühiste asjade pärast, waid minnakse ainult siis, kui selleks õige tõsised põhjused on, kui elu juba wäljakannatamatuks on tehtud. Mitmel pool on wiimasel ajal õpilasi koolist wälja heidetud. Nad on saanud koolis mitmesuguse pilke ja terawuse osaliseks. Wõib konstateerida, et õpilaskond asub kooliga ikka rohkem sõjajalale. Meie oleme jõudmas sarnasesse õhkkonda, nagu see Wene äärmiselt bürokraatlikes koolis walitses.

Nüüd lubatagu mul paari sõnaga peatada paari iseloomulikuma nähtuse juures, et illustreerida seda, mis ma siitsaadik öelnud olen. Üks neist on maad leidnud Tartus. Tartu õpetajate seminaari pedagogika nõukogu otsustas üht 4 klassi õpilast seminaarist wälja heita riigile kahjuliku mõju kaasõpilaste peale awaldamise pärast, seda ka arwesse wõttes, et ta mitmes õpeaines ei rahulda. Selle õpeainetes mitte rahulduse kohta võib öelda seda, et õpilane wõimlemise tundidest wabastati arstitunnistuse põhjal ja et temal muusikakannet ei ole, mispärast ta muusikast ja laulmisest osa ei wõta. Nii on õpilase wäljaheitmise tõsiseks põhjuseks kahjuliku mõju awaldamine. (Rkl. J. Kana kohalt: Seal on ju suured spetsialistid — iseseiswad sotsialistid — õpetamas!) Herra Kana, teie peaks juba vähemalt teadma, kes seal õpetawad ja kes mitte. Teise küsimuse kohta ma ei tea, kui palju sealsed õpetajad rahwaerakondlise direktoriga eesotsas iseseiswad, kui palju nad teiste mõju all on. Kuid lubatagu mul asja juure tulla. Õpilaste kahjuliku mõju põhjuseks on olnud puht poliitiline küsimus. Seminaari juures töötab humanitär-ring. Selle ringi eesmärgiks on õpilastega ühiseluliste küsimuste arutamine ja ilmawaate arendamine. Ring on seaduslikus korras registreeritud ja töötab õpetajate osawõtetel. Ringis on peetud referaate ka õpetajate poolt ühiseluliste ja poliitiliste küsimuste üle. Näituseks refereeriti ilmasõja tekkimise põhjusi jne., on maareformi arutatud ja mitmesuguseid teisi küsimusi, parlamendist jne., tähendab täiesti poliitilisi

küsimusi. Põhikirjas seisab ka punkt, et iga õpilane võib wabalt oma waateid ja mõtteid awaldada, peale selle olla õpetaja, kes seal ringis rohkem tegew, öelnud, et igauks wõtku waidlustest osa. Kui sellesamas ringis on tekkinud waidlus paari küsimuse puhul, milles paari õpetaja waated on erinenud õpilaste waadetest, siis on selle tagajärjel... (Rkl. W. Ernits: Mis küsimused need olid?) Waidlused on tekkinud poliitiliste õiguste ja parlamendi üle. Teine küsimus on olnud — ilmasõja tekkimise põhjused. Need kaks wiimast poliitilist referaati on olnud, mille põhjal waidlused on tekkinud ja mis õpilastele saatusliseks on saanud. (Wahelhüüe: Mis waated seal on olnud?) Mul ei ole selle peale andmeid, aga ma rõhutan seda, et see oli õpilaste enestewaheline koosolek, millest õpilased ja õpetajad osa wõtsid, kus kutsuti waidlema ja öeldi, et kõik wõiwad oma mõtteid ja waateid awaldada. Ma pean ütleva, et niisuguste küsimuste puhul waidlused on tekkinud, mis võib olla õpetajale ehk natukene paradoksaalsed tundusid, mis ametlikust, tunnist awaldatud seisukohast ehk natuke erinesid. Need on mõjundiks olnud, mispärast kaks õpilast on wälja heidetud. (Rkl. J. Seljamaa: Teie tahate politseid pedagogika nõukogusse saata.) Edasi weel järgmine üksikasi. Koolis on antud ülesanne — „wiirastused muinasjuttudes“ ja õpilane on sellel puhul awaldanud waateid, et muinasluule, muinasjutud ja üleüldse rahwalaulud wõiwad tekkida sel põhjusel, et teda kannawad peaaesjalikult inimesed, kellel on teatawad hingelised omadused ühekülgselt wälja arenenud, keda ei saa harilikuks inimeseks pidada, waid keda peab teatawa piirini ebanormaalseks lugema. Seal nimetatud isegi dok. Luiga't ja tsiteeritud arwamisi selle kohta. Ja selle kohta on see õpetaja kirjutanud ääre peale märkuse: „see on näituseks härgade seisukoht“. Niisuguste esteetiliste wõtetega kaswatatakse Tartu seminaaris tulewasi rahwaõpetajaid. (Wahelhüüe: Kes see õpetaja oli?) Mihkel Kampmann.

Niisuguseid märkusi on terve hulk. Näituseks kui jõuti lollid ja targa wenna juttude juure ja seal õpilane tähelpanu juhib teatawa ebanormaalsuse peale, õpilasel võib ju sarnane waade olla, siis on jälle ääre peale kirjutatud märkus „Rumal laimud loowa rahwaluule geeniusse wastu“. Ja lause kohta, et usutunde elawus iseäranis maad wõtab ja tugew on nõrgemate närwidega inimeste juures, tehakse märkus

äärele: „Missugune häbematus“. Millegi pärast peetakse tarwilikuks siin veel Kuperjanowiga opereerida, missuguses ühenduses, seda ma ei tea. (Rkl. J. Hünerson kohalt: Kas selle eest wälja wisati?) Osalt sellepärast. Aga ma ei taha teile sugugi Tartu seminaari õpilase tööde parandamist ette tuua. Lõpule on märgitud: „Teemast ja antud seletustest täiesti kõrwale mindud ja esteetiliselt arenemata waimu jultunud targutusi üles tähendatud.“ Waadake, niisugune on olukord selles koolis. (Rkl. J. Hünerson kohalt: Ega sellepärast wälja wisatud? See ei ole ju sugugi protokollis. — Juhataja: Rahwaesitaja Hünerson, palun mitte kohalt rääkida.) Peale selle töö kätteandmist ei ole sellelt õpilaselt ühtegi tööd enam wastu wõetud.

Järgmine töö „Luule tähtsus“ on parandamatult tagasi antud ja öeldud: „Teie käest ma enam ühtegi tööd wastu ei wõta.“ Tähendab, õpilasele kirjutati ette, kuidas ta mõtlema ja kirjutama peab. Kuid sellega asi weel ei lõpe. Seal antakse näituseks järgmine kirjatöö ja antakse otsekohe direktiive, kuidas kirjatööd tuleb käsitada, et äärmised woolud kahjulikud on, eriti pahempoolsed. (Rkl. W. Linnamägi kohalt: Wäga õige!) Parempoolsetest suurt ei tule rääkida, nende wastu ei ole tarwis seisukohta wõtta. Kas see ei ole mitte poliitika koolis? Minu arwates küll. Ja nende asjaolude peale toetades, et õpilase waated luule tekkimise kohta herra Kampmanni omadest lahku läksid ja et tema referaatõhtul oma mõtteid julges awaldada, oli ta lihtsalt hundipassi saanud. Ta katsus küll õnne teise kooli astuda, kuid sinna ta ei pääsenud. Siin küsiti, kuidas see asi haridusministeeriumisse puutub ja mis ühendus sellel ministeeriumiga on. Minu arwates on nähtus, kui koolis teataw õhkkond tekib niisugune, mille wastu haridusministeerium peab huwi tundma.

On weel teine juhtumine ja see peaks wist küll otsekohe haridusministeeriumisse puutama, sest andmed, mis ma ette toon, on läbi arutatud haridusnõukogus, mis haridusministeeriumile wist õige lähedal seisab. See on juhtumine ühes Tallinna kesk-koolis, nimelt tütarlaste gümnaasiumis, kus õpilane niisamuti wälja heideti. Materjaalides öeldakse, et wahejuhtumine tekkis seal selle läbi, et korrapidaja õpilane õpetajale teatas, et klass ei taha enam temaga töötada. Materjaal on mul käepärast, kuid esialgu ma neid üksikasju ei puuduta. (Rkl. J. Hünerson kohalt: Kust teie neid kirju kätte saite?) Ma jätan kõrwale kõik wahe-

astmed ja waatlen just seda, mis asjast sai, kui tema ministeeriumi jõudis. Haridusministeeriumi nõukogu, asjasse puutuwaid juurdlusi läbi arutades, leidis järgmist: Et õpetaja see ja see on süüdlane, et on selle wahejuhtumise õpilastega wälja kutsunud nendega lubamata terawa tooni tarwitamise läbi ja liiga silmatorkawalt oma õpitöös raamatutele najanud. Kas need on motiivid, mis lubasid VIII klassis, kus ei ole tegemist enam lastega, waid inimestega, niiviisi talitada, nagu seal tehti, kus tunni algul klassi priima, nagu klassiesitajat nimetatakse, järgmise teadaandega õpetaja ees esineb: „Wabandage, mina, kui klassi priima, teatan klassi nimel, et klass enam ei soowi teie juures töötada.“ Pärast seda konstateeriti, et õpetaja kunni wäljakutumiseni terawalt õpilastega ümber käis, et tema oma aimest jagu ei saa, waid ainult õpiraamatule toetama peab, nagu seda tõepoolest sündinud on, ja kui klass koolijuhatause poole pööras, siis anti neile seal poolt mõista, et selle küsimuse lahendamiseks samme tahetakse astuda. Meie juristid ütlevad muidugi, et õpilastel ei ole paragrahwi, mille taha pugeda ja sellepärast nii üles astuda poleks tohtinud; see wõib ju olla, aga miks peab just õpilase juure paragr. minema, kui neid paragrahwe mitte ei tarwitata õpetajate ja koolijuhataja suhtes. Edasi leiab seesama haridusnõukogu, koolijuhataja kohta nimelt palju suurema paturegistri, nimelt: et ta talitab ebakohaselt, kui ta õpilaste delegatsioonile teatud õpetaja suhtes mõista andis, et selle õpetaja ümberpaigutamist loota wõiks ja et see wõimalik oleks, kui see tema teha oleks, et ta asus samale seisukohale, millele õpilased olid asunud. Teiseks, et ta selle asemel, et tema, aimate õpilaste kawatsusest, selle ja selle õpetaja koolist eemaldamise asjus, neile kindlasti wastu ei astunud, waid märgata laseb, et ta neile isegi kaasa tunneb, ja niiviisi õpilasi wäljaastumisele prowotseerib. Edasi, et ta tähtsamate ja keerulisemate koolis ettetulewate küsimuste lahendamiseks isegi klassi ordinaariusi ei tarwita, ja et ta kaasa mõjub koolis iseäralise raske õhkkonna tekkimiseks, — pange tähele, herra Kana ja teised, kes koolist „iseseiswaid“ otsiwad, koolijuhataja tarwitab, nõndanimetatud dipolomaatlisi wõtteid, tarwitab kahesugust rääkimist, ta arutab lastega küsimusi, mis õpetajatega waja oleks läbi rääkida, ta annab lastele märgata, et ta koolijuhatajana kõike rääkida ei wõi, mis ta eraisikuna wõiks. Peale selle ei suuda

ta mõjuvaid abinõusid tarwitusele wõtta korra alalhoidmiseks ja et ta ei suuda küllalt erapooletu olla ja on edendanud kirjalikku läbirääkimist klassi ja pedagoogide wahel. Kolmandaks on wormuleeritud süüregister õpilase kohta järgmisel kujul: Selle ja selle gümnaasiumi VIII klassi õpilane see ja see on süüdi wäljakutsuwas ülespidamises ja lubamata teadaande tegemises klassi ees, kusjuures ei olnud teada, kes õpilastest pooldab teadaannet, kes mitte; tarwitas jubust isikliku wiha wäljakallamiseks teatawa õpetaja peale. Misuguste abinõudega õpilane õpetaja peale wiha wälja walama peaks, see on küll küsimus. (Wahelhiite paremalt poolt: Küll need juba oskawad wiha wälja walada.) Peale selle on õpilane osa wõtnud klassi priimade koosolekutest, kus terwettesse klassidesse puutuwaid küsimusi on arutatud. Waadake, need on kõik need süüdistused, mis õpilase wastu ette on toodud, imelik on iseäranis see, et õpilast selles süüdistatakse, et ta klassi priimade koosolekutest osa wõtab, kus küsimusi arutatakse, mis terwete klasside õpilasi puudutawad; tähendab, kui mõni küsimus puudutab 40 õpilast, siis ei tohi 3 õpilast üldse sellest asjast omawahel juttu teha; kui seda nõuet, näituseks Riigikogu peale laiendada ja Riigikogu liikmeid süüdistada, et nad küsimuste arutamises osa wõtawad, mis kogu Eesti wabariigi kodanikka puudutawad, — kuhu sellega siis wälja jõutaks? Minu arwates on täiesti loomulik, kui õpilased endi wahel neid küsimusi arutawad, mis kõiki õpilasi puudutawad.

Niisama nõrgalt on ka teised süüdistused põhjendatud, mis õpilase kohta ette toodi, nimelt, et ta lubamata jämedalt üles astunud, ja sarnaselt kokkuseatud kirju linna haridusosakonda sisse andis, kuid need jämedalt kokkuseatud kirjad ei sisalda muud kui järgmist: „Meie nõuname, et Eesti keele õpetaja selle ja selle asemele määrataks teine õpijõud, sest halwa wahekorra tõttu temaga, on töö klassis täiesti wõimatu. Meie protesteerime pedagoogika nõukogu otsuse wastu, et VIII klassile määratakse kewadel eksam, ilma uue Eesti keele õpetaja määramiseta.“ Just see on wäga iseloomulik punkt, et otsustati Eesti keele tunnid ära jätta pooleks aastaks ja siis ometi õpilastele eksam määrata, see tähendab, õpetaja on süüdi, et ta õpilastega wahekorra klassis ära rikub, juhataja, et ta koolis ennast kuidagi maksma ei jaksa panna, et ta õpilasi prowotseerib;

tunnid jäetakse ära ja õpilastel on eksam kaelas.

Kuid lähme otsuse juure. Haridusministeerium on konstateerinud kõiki neid süüdistusi ja otsused on wäärt, et neid ette kandma peab. Tallinna linna tütarlaste gümnaasiumi õpetajale sellele ja sellele ette panna niisuguste juhtumiste eest hoida, linna koolinõunikule ülesandeks teha õpetajale tarwilisi juhatusi anda, — see on kõik. Õpetajate tähelpanu juhtida puuduste peale, kooli rewidentidele näidata, et nad mitte üksi rewidentid, waid ka nõuandjad peawad olema, kuidas õpetada tuleb. Ühe sõnaga talitati nii, nagu sel korral tarwidus oli. Koolijuhatajale otsustati noomitus teha, et ettetulnud nähtused ei korduks. Sellega wõiks ka leppida, kui teatawa ülemineku-wormeliga. Kui aga jõuti õpilase juure, kelle esinemine olenes õpetajast ja koolijuhatajast ning ka klassist — siin peab tähendama, et 2 klassi õpilased (VIII klassid) ja ühe klassi õpilased (VII) pea ühelhäälel lubasid ja wõlitasid teda rääkima ja wälja astuma, peale 3. kes erimeelt olid, — ja kes oli ainult klassi esitaja, siis ei leitud wõimalust sellele õpilasele, kes toimetas mitte enese, waid teiste wastutusel, noomitust teha selle peale waatamata, et kõik õpilased garanteerisid ja lubasid, et sarnased ülesastumised enam ei kordu. Õpilase kohta tehti otsus: koolist wälja heita õigusga teise kooli astuda. Sellest teise kooli astumisest tuli niisugune number: kui seesama õpilane teise kooli läks, sattus tema ühel esimesel tunnil just laulmise tundi. Esimene asi, kui õpetaja sisse tuli ja uut õpilast nägi, oli küsimine, kes ta on ja sellele järgnes: „Ah, teie olete see ja see? Wälja! — wälja!“ ja kihutas õpilase lihtsalt wälja. Selle tagajärjel ei jäänud õpilasel muud järele, kui ka sellest koolist wälja astuda. Kas need on üksikud nähtused, wõi on see süsteem, selle jätan teie otsustada.

Need on asjaolud, mis ma siin üksiknäidetena ette olen toonud ja ütlen weel: need pole sugugi üksikud, waid neid wõib hulkade wiisi ette tuua. Oleme wormuleerinud arupärimise, et tema ühelt poolt laseks heita pilku nendesse püütesse ja kawatsustesse, mis haridusministeerium teha tahab ja et ta teiselt poolt aitaks lahendada seda õhkkonda, mis täiesti wäljakannatamatuks on saanud. Teen ettepaneku seda arupärimist wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Arupärimise põhjenduse järele tuleb kindlaks teha, kas

leidub tarwiline arw selle arupärimise toetajaid. Panen hääletamisele. (Hääletatakse). Kaugelt üle 25 häälega on otsustatud see arupärimine wastu wõtta.

16. Tähtaja määram. wastamiseks arupärimisele. Rkl. J. Piiskar (is.): Ma teen ettepaneku Wabariigi Walitsusele määrata wastamiseks 7-päewane tähtaeg.

Juhataja K. Wirma: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Enamus on ettepaneku poolt. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Sõna on rhs. J. Kana'l isiklisis asjus.

Rkl. J. Kana (töer.): Herra J. Piiskar sai minu peale kurjaks ja, wõib olla, ma olin seda ka ära teeninud. Õiguse pärast ei olnud temal aga põhjust minu peale nii kurjaks saada. Lugu seisab nimelt selles, et ma tähendasin koha pealt wahele, et õpilaste koosolekut on lubatawad isegi

paradoksid ja rumalused, kuna herra J. Piiskar tegi siin niisuguse järelduse, et koolis wõidakse õpilasi, kui nemad oma koosolekutel paradokse awaldawad, wälja heita. Seda lugesin tarwilikuks seletada, et mitte asjata eksiawamist ei tekiks ja herra Piiskar minu peale pahaseks ei saaks. (Hüüded: Lõpetada!)

17. Koosoleku lõpetam. ja järgm. koosoleku aja määramine. Juhataja K. Wirma: Ma kuulen ettepanekut koosolekut lõpetada. Sõnasoowijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Panen hääletamisele. (Hääletatakse). Üksikud hääled on wastu. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku aja kohta? (Hüüded: Homme kell 5). Teisi ettepanekuid ei tehta; loen tehtud ettepaneku wastu wõetuks. Järgmine koosolek on homme kell 5 p. l. Lõpetan koosoleku. (Koosolek lõpeb kell 10,15 min.)

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abiesimees A. Kerem.

Abisekretäär J. Bergman.

